

Výskumná séria

Ekonomické výhody inklúzie LGBTI+ ľudí na Slovensku

október 2023

Open
For
Business

George Perlov

hlavný autor

Kingsley Udi

dizajnér

Dominic Arnall

výkonný riaditeľ

Jon Miller

zakladateľ, predseda a výkonný redaktor

Open For Business ďakuje svojmu koalíčnému partnerovi, Brunswick, za dizajn tejto správy.

VYHLÁSENIE

Túto správu pripravila organizácia Open For Business len na informačné účely. Správa je vypracovaná na základe zdrojov, informácií a systémov, ktoré sú považované za spoľahlivé a presné v danom čase. Informácie obsiahnuté v tejto správe majú slúžiť len ako pomôcka, a hoci sú považované za správne ku dňu uverejnenia, nenahrádzajú príslušné právne alebo finančné poradenstvo, podrobný špecifický prieskum alebo odborný úsudok. Organizácia Open For Business, jej koalíční partneri, autori príspevkov do tejto správy ani členovia poradného výboru pre výskum Open For Business neoverovali a nebudú overovať informácie v tejto správe a v žiadnom prípade nenesú zodpovednosť za akékoľvek rozhodnutie alebo opatrenie prijaté na základe výsledkov získaných použitím tejto správy alebo informácií či údajov v nej obsiahnutých. Autori ani žiadni z prispievateľov do tejto správy neposkytujú žiadne výslovné ani implicitné vyhlásenie, ani nenesú žiadnu zodpovednosť za presnosť alebo úplnosť informácií v tejto správe. Názory vyjadrené v tejto správe sú názormi redakčného tímu a nepredstavujú oficiálne stanovisko Open For Business ani žiadnej zo spoločností podporujúcich koalíciu.

KONTAKT: info@open-for-business.org

VIAČ INFORMÁCIÍ: open-for-business.org

SLEDUJTE NÁS: @OFB_LGBT

Obsah

O koalícii Open For Business	4
O tejto správe	5
Predslov výkonného riaditeľa	6
Zhrnutie	7
Ekonomická výkonnosť	15
Výkonnosť firemného sektora	29
Slovenské spoločnosti sa zasadujú za inkluziu LGBTI+ ľudí	32
Príloha	34
Metodika	34
Zdroje	37

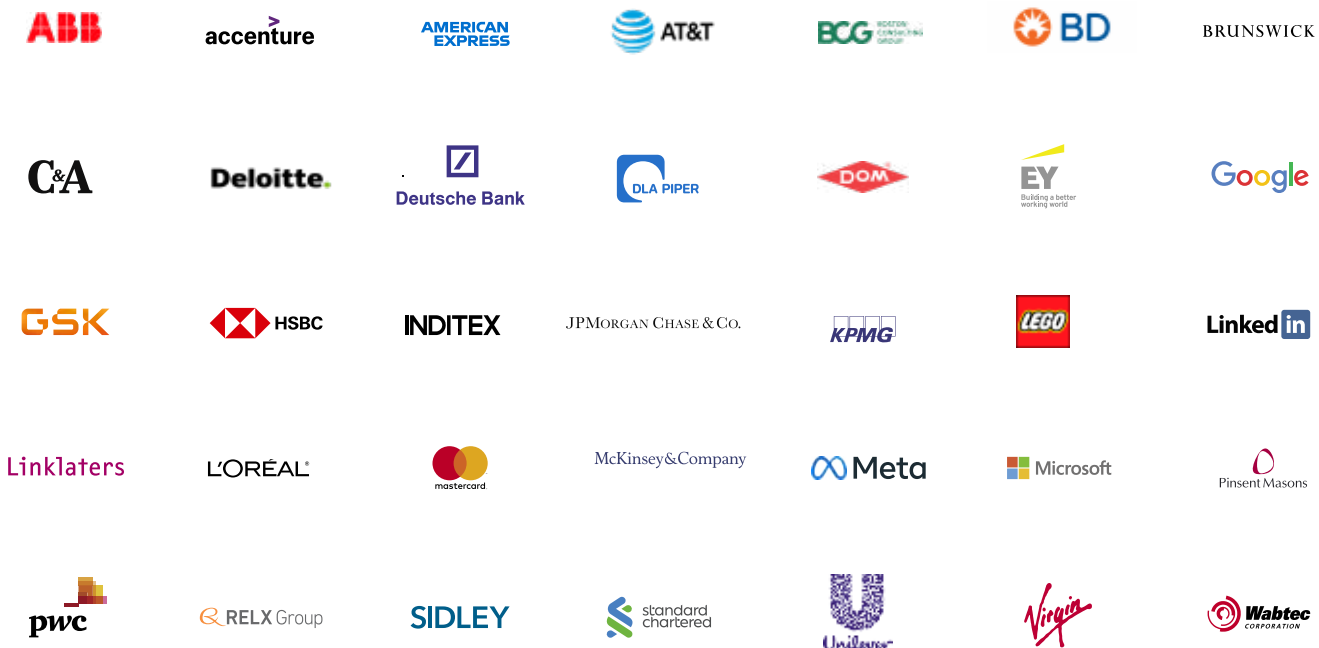
O koalícii Open For Business

Open For Business je koalícia globálnych spoločností, ktorá presadzuje názor, že inkluzívne a rozmanité spoločnosti sú lepšie pre podnikanie a hospodársky rast. Cieľom koalície je presadzovať práva LGBTI+ ľudí na celom svete. Partneri koalície Open For Business zdieľajú hlboko zakorenený záväzok k rozmanitosti a inklúzii na svojich vlastných pracoviskách a sú znepokojení šírením politik zameraných

proti LGBTI+ osobám v mnohých krajinách, v ktorých pôsobia. Koalícia má regionálne programy v Karibiku, strednej a východnej Európe a východnej Afrike, pričom program v juhovýchodnej Ázii sa pripravuje. Každý z týchto programov spolupracuje s miestnymi partnermi z občianskych spoločností s cieľom mobilizovať obhajcov v miestnych podnikateľských komunitách a uľahčiť advokáciu založenú na dátach.

4

Partneri koalície

O tejto správe

Výskum ukazuje, že inkluzia LGBTI+ ľudí môže byť dôležitou hnacou silou ekonomickej aktivity a naopak, že ich diskriminácia prináša spoločnosti sociálne a finančné náklady.

5

Táto správa skúma súčasné ekonomické a podnikateľské prostredie na Slovensku a prostredníctvom analýzy dát a prípadových štúdií ukazuje, kde existujú príležitosti na rast. Prichádza k záveru, že prostredie namierené proti LGBTI+ ľuďom by mohlo Slovensko hospodársky brzdiť a že prijatie politik a postupov, ktoré naopak podporujú ich väčšiu inklúziu, by mohlo mať celý rad pozitívnych vplyvov na slovenskú ekonomiku aj na spoločnosti, ktoré v nej pôsobia.

Pre koho je určená?

- Pre spoločnosti pôsobiace na Slovensku – táto správa uvádza, ako sa začlenenie LGBTI+ ľudí môže stať súčasťou účinnej stratégie na zlepšenie konkurencieschopnosti a výkonnosti, a poskytuje prípadové štúdie a usmernenia na podporu LGBTI+ zamestnancov a zamestnankýň.

- Pre tvorcov politik, ktorí zvažujú, ako zvýšiť konkurencieschopnosť národnej ekonomiky – táto správa ukazuje, ako inkluzia LGBTI+ ľudí zvyšuje hospodárske výsledky a že akákoľvek forma ich diskriminácie môže brániť globálnym spoločnostiam v plnej účasti na tvorbe ekonomiky a obmedzovať ich schopnosť prilákať globálne talenty.
- Pre LGBTI+ organizácie a ľudskoprávne organizácie – táto správa poskytuje nové ekonomické a iné argumenty, ktoré môžu podporiť stratégie zapojenia verejnosti a firemného sektora, ako aj súčasné naratívy používané v diskusiách s tvorcami politik.

Kto sú autori?

Hlavným autorom správy je George Perlov, nezávislý konzultant a bývalý programový vedúci Open For Business. Ceren Altincekic, Senior Data & Applied

Scientist v spoločnosti Microsoft je prispievajúcim autorom. Jon Miller je zakladateľom, predsedom a výkonným redaktorom Open For Business. Dominic Arnall je výkonným riaditeľom Open For Business.

Kto sú poradcovia správy?

Na správu dohliadala malá lokálna poradná skupina:

- Martina Bednár, Senior Business Process Consultant CX a Pride@SAP Austria Lead/SAP
- Zuzana Kováčová, programová manažérka/Charta diverzity Slovensko
- Pavel Šubrt, spoluzakladateľ/East meets West

Kľúčové informaívne rozhovory sa uskutočnili tiež s:

- Matej Ftáčnik, VacuumLabs
- Tomáš Hellebrandt, Progresívne Slovensko
- Martin Kahanec, Stredoeurópska univerzita
- Marian Letovanec, Slovak Business Agency
- Martin Macko, Iniciatíva Inakosť
- Anna Podlesná, Profesia
- Roman Samotný, Iniciatíva Inakosť/Tepláreň
- Veronika Valkovičová, Univerzita Komenského Bratislava
- Rick Zednik, Volt Europe SK

Vydanie tejto publikácie umožnili nasledujúci sponzori:

accenture

BRUNSWICK

CURAPROX

TRIAD

Henkel

IBM

IKEA

Lenovo

Volkswagen
Slovakia

martinus

NN

EW
East meets West

KB

Sadovsky&Architects

SAP

SLOVENSKÁ
SPORITELNA

vacuumlabs

Swiss Re

Predslov výkonného riaditeľa

Vražda dvoch členov LGBTI+ komunity pred barom Tepláreň v centre Bratislavy 12. októbra 2022 upozornila na situáciu LGBTI+ ľudí na Slovensku. V priebehu niekoľkých týždňov vyšli do ulíc tisíce protestujúcich a viac ako 30 000 občanov podpísalo petíciu požadujúcu rovnoprávnosť. Viac ako 30 veľkých a malých spoločností pôsobiacich na Slovensku vytvorilo koalíciu požadujúcu priaznivejšie politiky pre LGBTI+ ľudí v celej krajine. Napriek týmto požiadavkám zostáva Slovensko pre LGBTI+ ľudí menej priateľským miestom než väčšina jeho európskych susedov.

V Open for Business sme od nášho vzniku v roku 2016 na čele ekonomického spravodajstva o výhodách LGBTI+ inklúzie. Vypracovali sme správy v Českej republike, Poľsku, Maďarsku, Rumunsku a na Ukrajine, ako aj v Afrike a Karibiku a priniesli sme jasné dôkazy, že väčšia diverzita a inklúzia LGBTI+ osôb je dobrá pre ľudí, pre podnikanie aj pre ekonomiku. Prostredníctvom dát, výskumu a analýz ukazujeme, že spoločnosti doplácajú na diskriminačné postoje a politiky voči LGBTI+ ľuďom. Naopak, ekonomicky benefitujú tie, ktoré sú otvorenejšie a inkluzívnejšie.

Dominic Arnall

Aby Slovensko mohlo rozvíjať svoju ekonomiku a účinne konkurovať svojim inkluzívnejším európskym susedom, malo by nasledovať ich príklad a prijať opatrenia na zabezpečenie ochrany LGBTI+ obyvateľov aj tých, ktorí krajinu len navštívia. Bez podpory väčšej otvorenosti, inklúzie a rešpektu pre všetkých Slovákov a Slovenky budú ekonomické problémy pretrvávať. Príkladom je „odliv mozgov“: správy ukazujú, že takmer polovica mladých a vzdelaných ľudí na Slovensku zvažuje odchod z krajiny.

Potreba zabezpečiť, aby Slovensko bolo prívetivým domovom pre všetkých Slovákov a Slovenky, nebola nikdy väčšia. Táto správa prináša dôkazy o tom, že podnikaniu sa darí v rozmanitých, inkluzívnych spoločnostiach a že ak chce byť Slovensko na globálnej scéne skutočne konkurencieschopné, nemôže ďalej ignorovať potreby svojej LGBTI+ populácie. Firmy, ktoré uznávajú a podporujú tento druh diverzity, sú na Slovensku lídrami a my dúfame, že táto správa bude inšpirovať všetky firmy aj politických lídrov, aby ich nasledovali pri tvorbe politik a programov v budúcnosti.

Zhrnutie

7

Údaje ukazujú, že otvorené, inkluzívne a rôznorodé spoločnosti sú lepšie pre podnikanie a hospodársky rast. Táto správa predstavuje ekonomické a obchodné argumenty pre väčšiu LGBTI+ inklúziu na Slovensku a nadväzuje na našu prelomovú regionálnu štúdiu z roku 2021 s názvom Ekonomické argumenty pre LGBTI+ inklúziu v strednej a východnej Európe: Maďarsko, Poľsko, Rumunsko a Ukrajina.

Z ekonomického a podnikateľského hľadiska je Slovensko v relatívne stabilnej pozícii, napriek tomu existujú znepokojujúce tendencie, že krajina nedosiahne svoje ambiciózne ciele rastu pre toto desaťročie.

Súčasná situácia, ktorej čelia LGBTI+ ľudia v krajine, je však mimoriadne náročná. Vražda dvoch členov LGBTI+ komunity pred bratislavským gej barom v októbri 2022 upozornila medzinárodnú verejnosť na to, že krajina neakceptuje LGBTI+ ľudí a že jej súčasné zákony nezabezpečujú rovnaké zaobchádzanie s touto komunitou.

Takáto úroveň aktivít namierených proti LGBTI+ ľuďom niečo stojí. Oplyvňuje to úroveň verejného zdravia, mzdy a zamestnanosť LGBTI+ ľudí, zahraničné investície, cestovný ruch a dlhodobý problém Slovenska s odlivom mozgov. Pre Slovensko to predstavuje príležitosť. Len 10 %-né zvýšenie práv LGBTI+ osôb na Slovensku by viedlo k zvýšeniu HDP na obyvateľa o približne 3 000 eur. (Pozri časť Hospodársky rozvoj štátu

na str.26) Mohlo by sa tak stať prijatím legislatívy umožňujúcej partnerstvá osôb rovnakého pohlavia, čím by sa Slovensko vyrovnalo väčšine krajín Európskej únie.

Namiesto toho, aby Slovensko naďalej strácalo ekonomickú silu v dôsledku diskriminačných praktík, táto správa prináša dôkazy o tom, že môže posilniť hospodársky rast budovaním väčšej inklúzie a diverzity.

Ekonomicky úspešnejšie krajiny majú lepšie výsledky v oblasti práv LGBTI+ ľudí

Analýzy ukazujú vysokú koreláciu medzi právami LGBTI+ osôb a:

- Hrubým domácim produktom (HDP)
- Indexom konkurencieschopnosti Svetového ekonomického fóra
- Globálnym inovačným indexom (GII) Svetovej organizácie duševného vlastníctva (WIPO) **Pozri str. 27.**

Bratislava zaostáva za ostatnými hlavnými mestami V4 v celkovej otvorenosti

Údaje zo správy Open For Business 2022 Cities Ratings ukazujú, že Bratislava zaostáva za svojimi susedmi v kľúčových ekonomických ukazovateľoch, ako aj v ukazovateľoch akceptácie LGBTI+ ľudí. **Pozri str. 19.**

Kvalifikovaní slovenskí pracovníci odchádzajú pracovať do otvorenejších spoločností

Z analýzy databázy Svetovej banky a spoločnosti LinkedIn vyplýva, že pracovná sila z regiónu odchádza pracovať do otvorenejších spoločností. Z údajov tiež vyplýva, že viac slovenských pracovníkov na „pracovných miestach budúcnosti“ z krajiny odchádza, zatiaľ čo západoeurópske krajiny týchto pracovníkov získavajú.

Pozri str. 23.

Kúpna sila LGBTI+ ľudí významne prispieva k ekonomikám

Prehľad analýz tretích strán ukazuje, že globálna kúpna sila LGBTI+ osôb aj ich lokálna slovenská kúpna sila je významná a stojí za to ju pritiahnuť.

Pozri str. 29.

Spoločnosti priateľské k LGBTI+ ľuďom dosahujú lepšie výsledky ako ich konkurenti

Lokálne a celosvetové údaje zhodne potvrdzujú, že spoločnosti, ktoré sa viac snažia otvorene prijať LGBTI+ pracovníkov a pracovníčky, sú finančne úspešnejšie.

Pozri str. 30.

Spoločnosti podnikajúce sa Slovensku sa ujali vedenia v oblasti LGBTI+ inklúzie

Firmy podnikajúce na Slovensku sa individuálne aj kolektívne vyjadrujú za inklúziu LGBTI+ ľudí a požadujú zavedenie rovnakých práv pre všetkých.

Pozri str. 32.

Súčasná situácia LGBTI+ ľudí na Slovensku

Náročné prostredie zhoršené teroristickým útokom

Vražda dvoch členov LGBTI+ komunity pred bratislavským gej barom v októbri 2022 tragicky poukázala na dôsledky slovenského prostredia dlhodobého zameraného proti LGBTI+ ľuďom. Krajina sa v rebríčku Rainbow Europe¹ umiestnila v najnižšej tretine krajín EÚ a v ostatných svetových a regionálnych rebríčkoch taktiež dosahuje slabé výsledky. Skutočnosť, že len 31 % Slovákov si myslí, že gejovia, lesby alebo bisexuálni ľudia by mali mať rovnaké práva ako heterosexuálni ľudia² - čo je najnižšia úroveň spomedzi všetkých krajín EÚ - je príkladom krutej reality, ktorá v krajine pre LGBTI+ ľudí existuje.

Žiaľ, tieto postoje voči LGBTI+ komunite sa týkajú aj mladých ľudí. Prieskum, ktorý v roku 2021 uskutočnili spoločne Česká rada detí a mládeže (ČRDM) a Rada mládeže Slovenska (RmS) medzi českou a slovenskou mládežou³ vo veku 15 - 29 rokov, ukázal, že slovenská mládež vyjadruje výrazne vyššie anti- LGBTI+ nálady. Nie je to prekvapujúce, keďže Česká republika povoľuje partnerstvá osôb rovnakého pohlavia a jej horná komora parlamentu v súčasnosti prejednáva zákon o manželstve pre všetky páry.

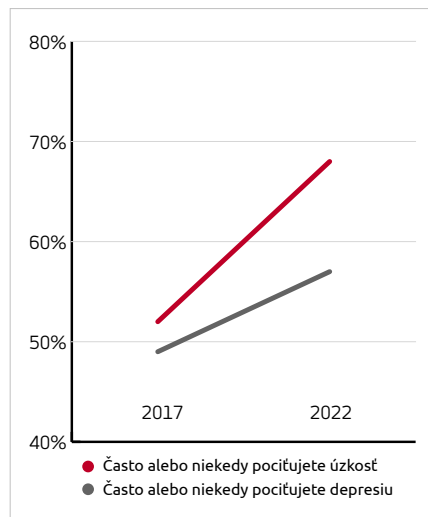

Napriek náročnému predchádzajúcemu roku sa v júli 2023 v Bratislave konal veľkolepý Dúhový Pride.

Vplyv na LGBTI+ komunitu

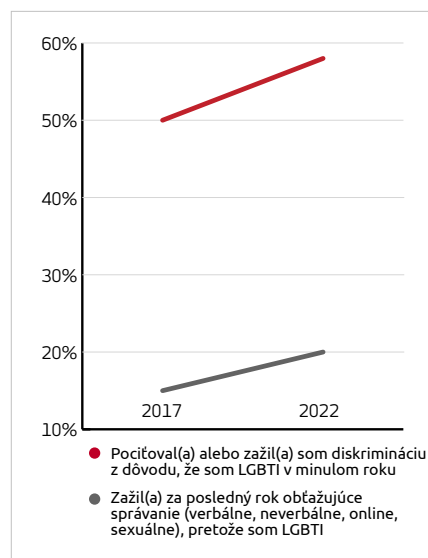
Toto prostredie vytvorilo pre slovenskú LGBTI+ komunitu stresujúcu situáciu. Podľa slovenskej LGBTI+ občianskej organizácie Iniciatíva Inakosť prieskumy uskutočnené medzi LGBTI+ komunitou v roku 2017⁴ a zopakované v roku 2022 uvádzajú, že sa zvýšila úzkosť a depresia, ako aj skúsenosti s diskrimináciou a obťažovaním. Treba poznamenať, že prieskum v roku 2022 sa uskutočnil pred teroristickými útokmi v Bratislave, takže prípadný vplyv teroristických útokov v Bratislave nebol v rámci neho zaznamenaný.

Zvýšená úzkosť a depresia

Zdroj: Iniciatíva Inakosť

Zvýšená diskriminácia a obťažovanie

Zdroj: Iniciatíva Inakosť

Práva transrodových ľudí, pre ktorých technicky existuje právne uznanie pohlavia, boli tiež spochybnené a pre členov transrodovej komunity je čoraz ťažšie získať potrebnú lekársku starostlivosť v krajine.⁵

Prehľad práv LGBTI+ ľudí na Slovensku⁷

Manželstvo pre všetkých	NIE
Registrované partnerstvá	NIE
Zákon o zločinoch z nenávisti voči LGBTI+ ľuďom	ÁNO
Uznávanie transrodových osôb	ÁNO
Adopcia povolená aj pre LGBTI+ ľudí	NIE
Antidiskriminačný zákon o LGBTI+ ľuďoch na pracovisku	ÁNO

LGBTI+ štatistika Slovenska

ILGA-Europe Rainbow Europe skóre: 30 %; poradie 30/49

F&M 2020 Global Barometer of Gay Rights® skóre: 81%/B

The F&M 2020 Global Barometer of Transgender Rights™ skóre: 76%/C

Kľúčové údaje z prieskumu zo správy Agentúry Európskej únie pre základné práva 2020, Dlhá cesta k LGBTI+ rovnosti⁸

22%

pociťovalo v práci diskrimináciu z dôvodu, že sú LGBTI+ osoby počas 12 mesiacov pred prieskumom

10%

zažilo v posledných piatich rokoch fyzický a/alebo sexuálny útok za to, že sú LGBTI+ osoby

40%

zažilo obťažovanie z dôvodu, že sú LGBTI+ osoby, počas posledných 12 mesiacov

Ekonomická príležitosť

Pomalé hospodárstvo, ktoré sa snaží udržať si konkurencieschopnosť

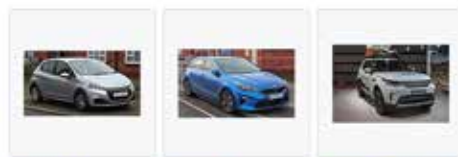
Od vstupu do Európskej únie v roku 2004 a do eurozóny v roku 2009 zaznamenalo Slovensko výrazný rast, avšak v posledných rokoch sa ekonomika spomaľuje. Podobne ako v mnohých krajinách regiónu, vplyv nedávnej globálnej pandémie, ruskej vojny na Ukrajine, rastúce ceny energií a inflácia držia rast na nízkej úrovni. Podľa OECD sa očakáva, že rast HDP v roku 2023 dosiahne len 1,3 % a v roku 2024 sa zvýši na 2 %⁹.

Ako sa však uvádza v Pláne obnovy a odolnosti 2020, Slovensko má víziu dostať sa do roku 2030 z takzvanej „pasce stredného príjmu“ na úroveň 92% priemeru EÚ 27 v HDP na

obyvateľa¹⁰. Tento cieľ môže byť ťažké dosiahnuť, keďže krajina naďalej zápasí s niektorými kľúčovými hnacími silami hospodárskeho rastu, konkrétne s inováciami, investíciami do výskumu a vývoja a priamymi zahraničnými investíciami. Naďalej sa tiež vo veľkej miere spolieha na priemyselnú výrobu, najmä automobilovú, a na financovanie z prostriedkov EÚ¹¹. Pracovné miesta vo výrobní sfére navyše môžu byť rizikom, keďže krajina sa spomedzi ostatných vyspelých ekonomík radí na najvyššie priečky v počte pracovných miest ohrozených automatizáciou.¹²

Okrem modelu Volkswagen Touareg sa v bratislavskom závode Volkswagen Slovakia vyrába ďalších 7 modelov 4 koncernových značiek.

Peugeot 208 vyrobený PSA Peugeot Citroën v Trnave
Kia Cee'd vyrobená v Žilinskom závode KIA
Land Rover Discovery, model vyrábaný v Jaguar Land Rover závode v Nitre

Slovenský priemysel má silne rozvinutú výrobu automobilov, avšak je na popredných priečkach v ohrození pracovných miest automatizáciou výroby.

V kľúčových ekonomických ukazovateľoch, ako sú HDP na obyvateľa, nezamestnanosť, investície do výskumu a vývoja, spotrebiteľská dôvera, priame zahraničné investície, stavebníctvo, maloobchod a vývoz/dovoz, sa Slovensko nachádza na nižších priečkach ako Česká republika a väčšina susedných krajín Vyšehradskej skupiny.¹³ V kombinácii s ďalšími problémami, ktoré krajinu už roky trápia, ako je jedno z najvyšších starnutí obyvateľstva a nedostatočne výkonný vzdelávací systém, ktorý prispieva k vysokému počtu študentov študujúcich v zahraničí,¹⁴ existuje na Slovensku veľký priestor na celkové zlepšenie ekonomiky.

Vládne správy o hospodárstve, počnúc tou z roku 2017, „Stratégia hospodárskej politiky Slovenskej

republiky do roku 2030“¹⁵, Plán obnovy a odolnosti na rok 2020, „Moderné a úspešné Slovensko“¹⁶ a najnovší „Národný program reforiem Slovenskej republiky 2023“¹⁷, poukazujú na spôsoby, akými krajina potrebuje umožniť viac inovácií a podnikania, spolu s talentmi potrebnými na ich podporu. Podobne aj „Konceptia pre podporu startupov a rozvoj startupového ekosystému v Slovenskej republike“ z roku 2015¹⁸ poskytuje podrobný plán, ako urobiť Slovensko priaznivejším pre podnikanie. Napriek týmto plánom sa však udialo len málo zmien, ktoré by krajinu postavili do konkurencieschopnejšej pozície voči susedom a iným podobným menším krajinám EÚ.

udialo sa však len málo zmien, ktoré by krajinu postavili do konkurencieschopnejšej pozície voči susedom a iným podobným menším krajinám EÚ“

Globálna štúdia pre LGBTI+ inklúziu: 27 návrhov

Organizácia Open For Business uskutočnila rozsiahly globálny výskum a analýzu s cieľom pochopiť súvislosti medzi LGBTI+ inklúziou a výkonnosťou, ktoré sú opísané v 27 návrhoch uvedených nižšie. LGBTI+ inklúzia ide ruka v ruku s vyššou ekonomickou výkonnosťou, výkonnosťou firemného sektora aj individuálnou výkonnosťou.

A. EKONOMICKÁ VÝKONNOSŤ

Dôkazy svedčia o tom, že otvorené, inkluzívne a rozmanité spoločnosti sú lepšie pre hospodársky rast a že diskriminácia na základe sexuálnej orientácie alebo rodovej identity môže poškodiť dlhodobé hospodárske vyhladky.

Návrh 1: Konkurencieschopnosť

LGBTI+ inkluzívne ekonomiky sú konkurencieschopnejšie.

Návrh 2: Podnikanie

LGBTI+ inklúzia vedie k vyššej úrovni podnikania, kreativity a inovácií.

Návrh 3: Korupcia

Diskriminácia LGBTI+ osôb ide často ruka v ruke s korupčnými praktikami a nedostatkom otvorenosti.

Návrh 4: Priame investície

Začlenenie LGBTI+ ľudí je spojené s vyššou úrovňou priamych investícií.

Návrh 5: Globálne trhy

Diskriminácia LGBTI+ ľudí môže brániť miestnym spoločnostiam v naperaní na globálne trhy.

Návrh 6: Odliv mozgov

LGBTI+ diskriminácia má za následok "únik mozgov" - emigráciu talentovaných a kvalifikovaných jednotlivcov.

Návrh 7: Verejné zdravie

LGBTI+ diskriminácia vedie k negatívnym ekonomickým dôsledkom v dôsledku zlých zdravotných výsledkov.

Návrh 8: Národná reputácia

LGBTI+ diskriminácia ovplyvňuje vnímanie na svetovej scéne, ktoré podporuje cestovný ruch, prilákanie talentov a vývozný trh so spotrebným tovarom.

Návrh 9: Národná produktivita

LGBTI+ diskriminácia vedie k nižšej úrovni národnej produktivity.

Návrh 10: Hospodársky rozvoj miest

Inklúzia LGBTI+ ľudí signalizuje rozmanité a kreatívne prostredie, ktoré vytvára vhodné podmienky pre hospodársky rast miest.

Návrh 11: Hospodársky rozvoj štátu

Ekonomiky inkluzívne voči LGBTI+ ľuďom majú vyššiu úroveň rastu hrubého domáceho produktu.

B. PODNIKATEĽSKÁ VÝKONNOSŤ

Lepšia finančná výkonnosť vyplýva z väčšej schopnosti LGBTI+ inkluzívnych spoločností prilákať a udržať si talenty, inovovať a budovať lojalitu zákazníkov a silu značky.

Návrh 12: Prilákanie talentov

Spoločnosti, ktoré sú rozmanitejšie a inkluzívnejšie, sú schopné lepšie súťažiť o talentovaných zamestnancov.

Návrh 13: Udržanie talentov

Spoločnosti, ktoré sú rozmanitejšie a inkluzívnejšie, majú vyššiu mieru udržania talentovaných zamestnancov.

Návrh 14: Inovácie

Spoločnosti, ktoré sú rozmanitejšie a inkluzívnejšie, majú vyššiu mieru inovácií a kreativity.

Návrh 15: Spolupráca

Spoločnosti, ktoré sú rozmanitejšie a inkluzívnejšie, vytvárajú atmosféru dôvery a komunikácie, ktorá je nevyhnutná pre efektívnu tímovú prácu.

Návrh 16: Orientácia na zákazníka

Spoločnosti, ktoré sú rozmanitejšie a inkluzívnejšie, dokážu lepšie predvídať potreby všetkých zákazníkov a získať prístup k širšej klientskej základni.

Návrh 17: LGBTI+ spotrebiteľia

Spoločnosti, ktoré sú inkluzívne pre LGBTI+, majú lepšiu pozíciu na to, aby profitovali z veľkej, rastúcej a globálnej kúpnej sily LGBTI+ spotrebiteľov.

Návrh 18: Sila značky

Spoločnosti, ktoré sú rozmanitejšie a inkluzívnejšie, majú väčšiu atraktivitu a lojalitu značky u spotrebiteľov, ktorí chcú sociálne zodpovedné značky.

Návrh 19: Finančná výkonnosť

Spoločnosti, ktoré sú LGBTI+ inkluzívne, majú lepšiu výkonnosť cien akcií, vyššiu návratnosť vlastného kapitálu, vyššie trhové ocenenie a silnejšie peňažné toky.

C. INDIVIDUÁLNA VÝKONNOSŤ

Jednotlivci pracujúci v otvorenom, rôznorodom a inkluzívnom prostredí majú tendenciu dosahovať lepšie výsledky. Kultúra inklúzie a rozmanitosti môže zvýšiť individuálnu výkonnosť - pre všetkých, nielen pre LGBTI+ jednotlivcov.

Návrh 20: Autenticnosť

Jednotlivci pracujúci v otvorenom, rôznorodom a inkluzívnom prostredí sú schopní byť sami sebou, namiesto toho, aby skrývali dôležité aspekty svojej osobnosti.

Návrh 21: Motivácia

Jednotlivci pracujúci v otvorenom, rozmanitom a inkluzívnom prostredí majú vyššiu úroveň motivácie.

Návrh 22: Spríaznenosť

Jednotlivci pracujúci v otvorenom, rôznorodom a inkluzívnom prostredí majú väčšiu afinitu k hodnotám a kultúre pracoviska.

Návrh 23: Spokojnosť

Jednotlivci pracujúci v otvorenom, rôznorodom a inkluzívnom prostredí majú vyššiu úroveň spokojnosti s prácou.

Návrh 24: Zdravie

Jednotlivci pracujúci v otvorenom, rôznorodom a inkluzívnom prostredí nie sú diskriminovaní, čo znižuje mieru zlého duševného zdravia a fyzického násillia.

Návrh 25: Vyjadrenie sa

Jednotlivci pracujúci v otvorenom, rôznorodom a inkluzívnom prostredí častejšie vyjadrujú svoje návrhy na zlepšenie výkonu.

Návrh 26: Extra snaha

Ľudia pracujúci v otvorenom, rôznorodom a inkluzívnom prostredí majú väčšiu pravdepodobnosť, že prekročia rámec svojich povinností a prispievajú k životu a kultúre spoločnosti.

Návrh 27: Produktivita jednotlivcov

Jednotlivci pracujúci v otvorenom, rozmanitom a inkluzívnom prostredí majú vyššiu produktivitu - efektívnejšiu prácu s kvalitnejšími výstupmi.

Dôkazová základňa pre LGBTI+ inklúziu na Slovensku

A. Ekonomická výkonnosť

Konkurencieschopnosť

Hodnotenie konkurencieschopnosti Slovenska klesá. Korelačné analýzy využívajúce údaje o ľudských právach LGBTI+ osôb a údaje Svetového ekonomického fóra o globálnom indexe konkurencieschopnosti ukazujú, že krajiny, ktoré sú otvorenejšie, sú aj konkurencieschopnejšie. **Pozri str. 15.**

Priame zahraničné investície

Analýza úrovne priamych zahraničných investícií v porovnaní s krajinami Vyšehradskej štvorky ukazuje, že Slovensko má príležitosť na väčšiu rast investícií. **Pozri str. 16.**

Hospodársky rozvoj miest

Bratislava sa v rebríčku Open For Business 2022 Cities Ratings umiestnila na najnižšom mieste spomedzi hlavných miest Vyšehradskej štvorky, hoci primátor Vallo sa otvorene vyjadril o príležitostiach inkluzívneho rozvoja aj napriek odporu na národnej úrovni. **Pozri str. 19.**

Verejné zdravie

Extrémne vysoká miera depresie v LGBTI+ komunite na Slovensku v dôsledku predsudkov, diskriminácie a násilia ovplyvňuje úroveň verejného zdravia. **Pozri str. 21.**

Národná reputácia

Titulky v medzinárodnej tlači od teroristického útoku v roku 2022 poškodzujú povest Slovenska v zahraničí i na domácej scéne, čo má vplyv na mnohé ďalšie ukazovatele vrátane cestovného ruchu. **Pozri str. 21.**

Národná produktivita

Dáta ukazujú, že s diskrimináciou LGBTI+ ľudí sú spojené finančné náklady pre spoločnosť, čo vedie k rozdielom v odmeňovaní medzi LGBTI+ zamestnanectvom a ich heterosexuálnymi kolegami a kolegyňami. **Pozri str. 23.**

Odliv mozgov

Údaje Svetovej banky a LinkedIn ukazujú, že Slovensko stráca kvalifikovaných pracovníkov, najmä tých, ktorí pracujú na „pracovných miestach budúcnosti“, a odchádzajú do otvorenejších a inkluzívnejších krajín. Údaje tiež ukazujú, že slovenská migrácia sa často začína už vo veku vysokoškolského štúdia. **Pozri str. 23.**

Hospodársky rozvoj štátu

Rast HDP Slovenska prekonávajú inkluzívnejšie spoločnosti, vrátane menších krajín EÚ. **Pozri str. 26.**

Inovácie

Slovensko sa usiluje o rozvoj podnikateľského a inovačného ekosystému. Korelácia globálneho inovačného indexu s údajmi o ľudských právach LGBTI+ ukazuje, že otvorenejšie krajiny sú inovatívnejšie. **Pozri str. 27.**

B. Výkonnosť firemného sektora

Výdavky LGBTI+ ľudí

Údaje ukazujú, že LGBTI+ spotrebiteľia sú na globálnej aj lokálnej úrovni významnou spotrebiteľskou silou v domácich firmách či ekonomikách. **Pozri str. 29.**

Finančná výkonnosť

Spoločnosti profitujú z podpory a investovania do LGBTI+ inklúzie. **Pozri str. 30.**

Ekonomická výkonnosť

Konkurencieschopnosť

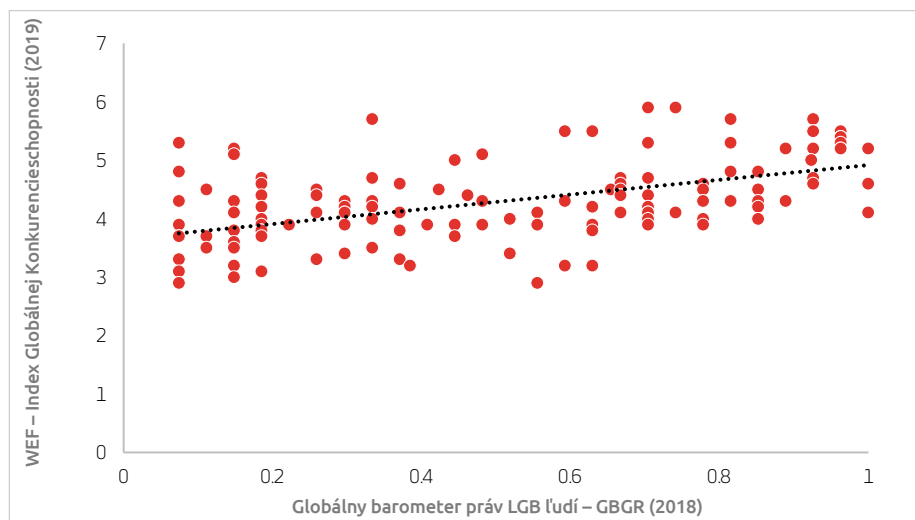
Práva LGBTI+ ľudí sú v súlade s väčšou hospodárskou konkurencieschopnosťou

Index globálnej konkurencieschopnosti (GCI) ¹⁹ Svetového ekonomického fóra bol určujúcim zdrojom informácií o schopnosti krajiny dosahovať konkurencieschopné výsledky v globálnej ekonomike. Index združoval 103 jednotlivých ukazovateľov v 11 pilieroch vrátane inštitúcií, infraštruktúry, zručností a podnikateľskej dynamiky.

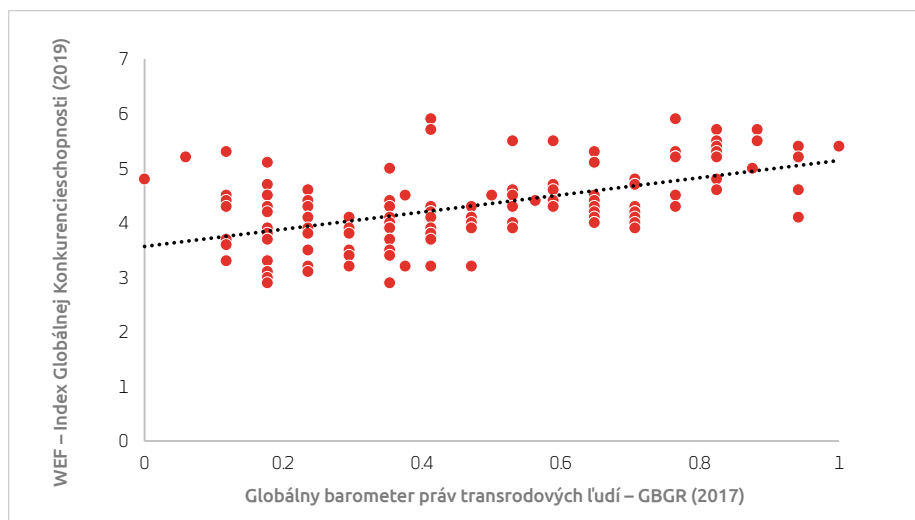
V roku 2019, ktorý bol posledným rokom zverejnenia indexu a pred pandémiou, sa Slovensko umiestnilo na 42. mieste zo všetkých krajín. Správa o produktivite a konkurencieschopnosti Slovenskej republiky za rok 2020, ktorú vydala Národná rada pre

produktivitu, konštatuje pokles konkurencieschopnosti Slovenska a ako hlavné dôvody tohto poklesu uvádza zníženú inovačnú kapacitu a vysokú mieru odlivu mozgov (témy, ktorým sa v krátkosti venuje táto správa).²⁰

Medzi globálnym indexom konkurencieschopnosti a právami LGBTI+ ľudí existuje silná korelácia. F&M Globálny barometer práv homosexuálov (GBGR®), ktorý indexuje ľudské práva osôb s homosexuálnou orientáciou na celom svete, a Globálny barometer práv transrodových osôb (GBTRM), ktorý podobne indexuje ľudské práva transrodových osôb, korelujú s GCI na 54 % a 57 %. Viac informácií o globálnych barometroch F&M nájdete v prílohe na strane 34.

Obrázok 1 Ochrana ľudských práv gejov, lesbiab a bisexuálnych ľudí (os x) v porovnaní s globálnym rebríčkom konkurencieschopnosti (os y)

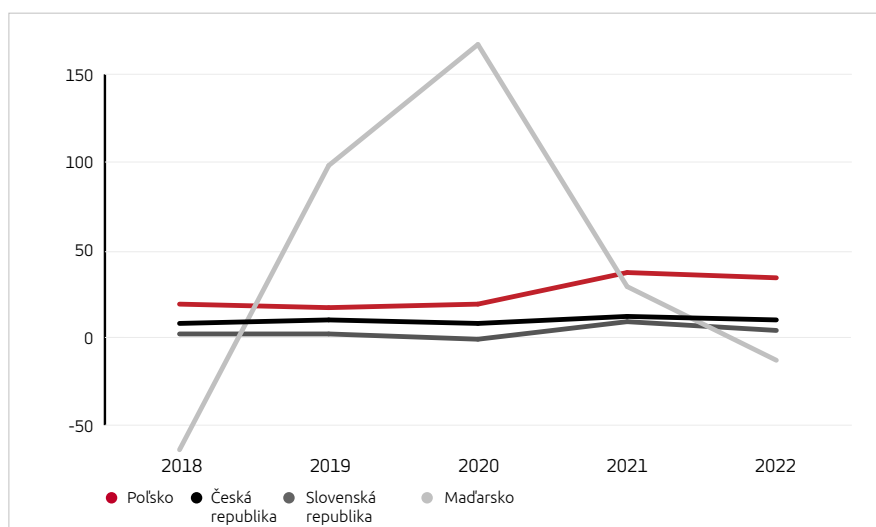
Obrázok 2 - Ochrana ľudských práv transrodových ľudí (os x) v porovnaní s globálnym rebríčkom konkurencieschopnosti (os y)

Priame zahraničné investície (PZI)

Veľká potreba diverzifikácie priemyselných činností s nízkymi mzdami a nízkou pridanou hodnotou

Prílev priamych zahraničných investícií je ukazovateľom potenciálu, ktorý (firemní) investori vidia v krajine.

Ako ukazuje nasledujúci graf, Slovensko má stabilnú, ale celkovo nižšiu úroveň PZI ako jeho susedia z Vyšehradskej skupiny, s výnimkou nestabilnej maďarskej ekonomiky.

Obrázok 3 - Porovnanie priamych zahraničných investícií v krajinách Vyšehradskej skupiny

Priame zahraničné investície, čistý prílev (PB, v USD) 2018-2022

Ako sa však uvádza v nedávnej správe OECD, priame zahraničné investície na Slovensku „sa sústreďujú na priemyselné činnosti s vysokým podielom pracovnej sily, nízkymi mzdami a nízkou pridanou hodnotou (napr. montáž automobilov), s obmedzeným prenosom znalostí do širšieho hospodárstva“.²¹ Ak chce Slovensko zvýšiť svoje PZI, musí sa zamyslieť nad viacerými ekonomickými a sociálnymi faktormi, ktoré zatraktívnia krajinu pre zahraničné investície.

Analýza Open For Business o tom, ako sa spoločnosti rozhodujú o vhodnej lokalite, odhalila tri typy faktorov, ktoré robia krajinu atraktívnu pre podnikanie: faktory zväženia, konkurenčnej výhody a preferencie. Kvalita života a sociálne a kultúrne faktory sú dôležitými zložkami a najmä LGBTI+ inklúzia je faktorom, ktorý spôsobuje, že firma uprednostňuje jednu lokalitu pred inou. Kompletný súbor faktorov nájdete na obrázku 4 nižšie.

Faktory, ktoré robia lokality atraktívnymi pre podnikanie

Faktory zvažovania

Faktory, nevyhnutné pre úvahu nad lokalitou

- Prístup na hlavné trhy
- Prírodné zdroje
- Infraštruktúra
- Inštitucionálne prostredie
- Riziko korupcie

Faktory znamenajúce výhodu

Faktory, ktoré umiestňujú lokalitu na užší zoznam

- Talent a zručnosti
- Inovačný ekosystém
- Globálna integrácia
- Finančné/nefinančné stimuly

Preferenčné faktory

Nevyhnutné v záverečnej fáze pred prístupím k uzatvoreniu dohody

- Kvalita života
- Vzťahy s miestnou samosprávou
- Sociálne a kultúrne faktory, vrátane LGBTI+ inklúzie
- Celková povest' a imidž mesta

Factors that make locations attractive to business

Obrázok 4: Spoločné faktory, ktoré robia lokalitu atraktívnu pre firmy

Ak chce Slovensko zvýšiť svoje PZI, musí sa zamyslieť nad viacerými ekonomickými a sociálnymi faktormi, ktoré zatraktívnia krajinu pre zahraničné investície.“

Ponuka pre Európsku liekovú agentúru stroskotala na neznášanlivosti

Európska lieková agentúra (EMA), agentúra EÚ s 900 zamestnancami, ktorá má na starosti hodnotenie a dohľad nad liečivami, pri zvažovaní možnosti presťahovania sa po brexite, uskutočnila medzi svojimi zamestnancami rozsiahly prieskum, aby zistila, aké sú ich preferencie spomedzi 19 ponúk miest EÚ (vrátane Bratislavy), ktoré o umiestnenie organizácie prejavili záujem.²²

Napriek tomu, že sa Slovensko usilovalo o víťazstvo v tejto súťaži, prieskum EMA ukázal, že zatiaľ čo 65 % zamestnancov by sa s agentúrou presťahovalo, ak by sa presťahovala do Amsterdamu (konečná voľba),

Barcelony, Kodane, Milána alebo Viedne, 70 % by odišlo, ak by sa agentúra presťahovala do Bratislavy alebo iných miest v strednej a východnej Európe. Agentúra v prieskume použila rôzne kritériá. Dve kľúčové oblasti, v ktorých Bratislava získala najnižšie skóre, boli „ponuka prístupu na trh práce pre partnerov zamestnancov“²³ a ako „tolerantné a otvorené sociokultúrne prostredie“ - čím EMA myslela to, či sú podľa vnútroštátneho práva dostupné registrované partnerstvá osôb rovnakého pohlavia.²⁴

V roku 2019 Bratislava vyhrala súťaž o sídlo novovzniknutej EÚ inštitúcie – Európskeho orgánu práce, avšak jej očakávaných 140 zamestnancov do roku 2024 je len šestina veľkosti EMA.²⁵

Nové sídlo Európskej agentúry pre lieky v Amsterdame

Ekonomický rozvoj miest

Napriek snahám primátora Bratislavy mesto zaostáva za ostatnými hlavnými mestami Vyšehradskej skupiny

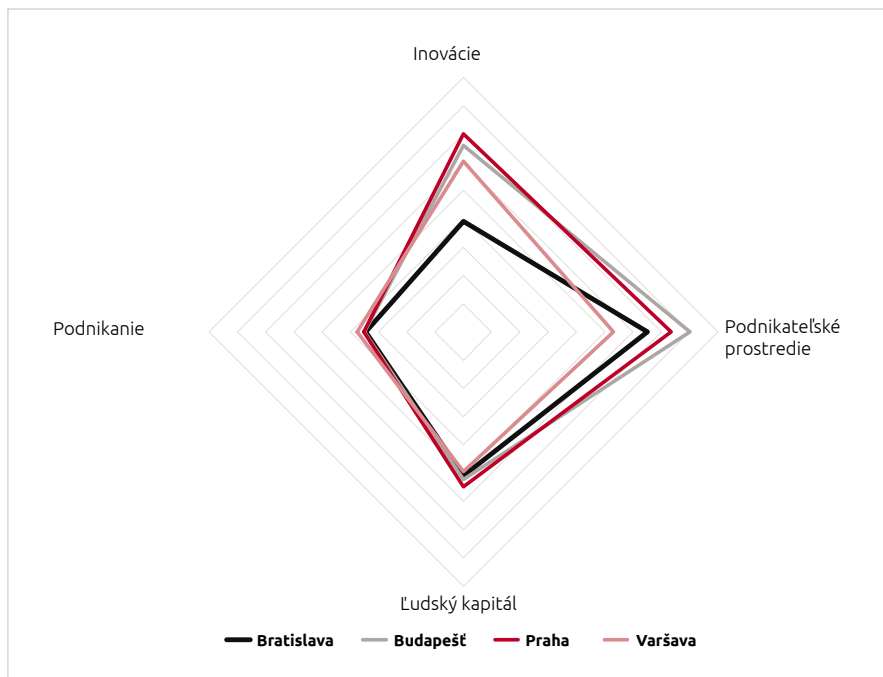
Správa o hodnotení miest Open For Business Cities Ratings Report²⁶, ktorá sa vydáva každé dva roky, sleduje hospodársku konkurencieschopnosť a LGBTI+ inkluzívnosť v 145 mestách na celom svete na základe 27 štandardných ukazovateľov. Podľa nižšie uvedenej tabuľky je Bratislava za rok 2022 najnižšie hodnoteným hlavným mestom Vyšehradskej skupiny a jediným z nich, ktoré získalo hodnotenie CCC v strednej a východnej Európe.

Mesto je čiastočne otvorené pre biznis				
BBB	Tallin			
BB	Lublana	Praha	Vilnius	
B	Atény	Budapešť	Riga	Varšava
CCC	Bratislava			
CC	Belehrad	Bukurešť	Sofia	Wroclaw Záhreb
Mesto nie je otvorené pre biznis				
DDD	Kyjev	Skopje	Tbilisi	Tirana
DD	Moskva	Sarajevo	Petrohrad	
E	Baku			

***Mestá označené červenou zaznamenali pokles od roku 2020.**

Obrázok 5: Open for Business Cities Ratings 2022 Hodnotenie miest strednej a východnej Európy

Hlbší pohľad na dáta ukazuje, že podľa nižšie uvedených ekonomických ukazovateľov, Bratislava zaostáva za susedmi Vyšehradskej skupiny v podnikaní a podnikateľskom prostredí a výrazne zaostáva v inovačných metrikách.

Obrázok 6: Analýza ekonomických ukazovateľov hlavných miest Vyšehradskej skupiny v rámci hodnotenia Open For Business Cities Ratings 2022

Bratislava a ostatné slovenské mestá majú veľký priestor na zlepšenie v oblasti ekonomických faktorov, ako aj v oblasti LGBTI+ ľudí. Je však povzbudzujúce, že v roku 2019 primátor Bratislavy Matúš Vallo podpísal spolu s primátormi hlavných miest Vyšehradskej skupiny „Pakt slobodných miest“, aby spoločne presadili lepšie financovanie

zo strany EÚ pre ekonomicky konkurencieschopné, zelené a otvorené mestá napriek populistickým národným vládam v týchto štyroch krajinách.²⁷ Primátorova angažovanosť v prospech LGBTI+ komunity sa prejavila v jeho podpore festivalu Bratislava Pride a jeho pomoci pri hľadaní miesta pre LGBTI+ komunitné centrum v meste.

Primátor Vallo a ďalší sa snažia, aby bola Bratislava otvorenejšia a prívetivejšia, ale mesto stále zaostáva za ostatnými hlavnými mestami V4, pokiaľ ide o inovácie a celkové podnikateľské prostredie.

Verejné zdravie

Extrémne vysoká miera depresie v LGBTI+ komunite je pre slovenské firmy a spoločnosť nákladná

Vylúčenie a internalizovaná homofóbia/transfóbia sú kľúčovými faktormi vyššej miery depresie u LGBTI+ ľudí. Ako uvádza už spomínaná správa Iniciatívy Inakosť, LGBTI+ komunita čelí na Slovensku mimoriadne vysokej miere depresie (57 %) v porovnaní s väčšinou populáciou Slovenska. Podľa správy The Health Policy Partnership trpí depresívnymi poruchami len 3,5 % celkovej slovenskej populácie.²⁸ V tejto správe sa tiež uvádza, že skutočná miera

depresie môže byť podstatne vyššia, keďže mnoho ľudí sa nelieči na depresiu kvôli stigmatizácii, ako aj nedostatku dostupných zdravotníckych služieb.

Depresia u pracovníkov má za následok stratu zárobkov a produktivity. V dôsledku práceneschopnosti a straty mzdy môžu byť tieto náklady značné. Výskum spoločnosti Deloitte v Spojenom kráľovstve ukázal, že zlé duševné zdravie stálo v roku 2022 zamestnávateľov 56 miliárd libier, čo predstavuje 25 % nárast od roku 2019.²⁹

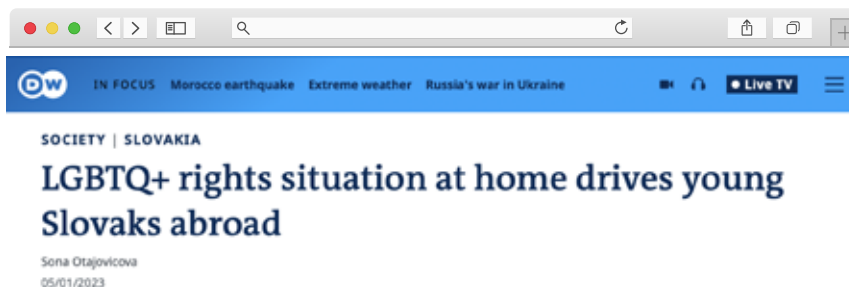
Národná reputácia

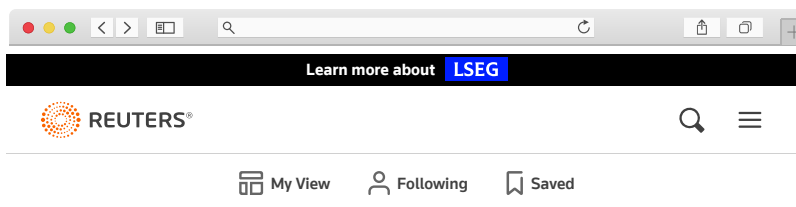
Titulky medzinárodnej tlače poškodzujú dojmy zahraničia

Teroristický útok pred barom Tepláreň negatívne ovplyvnil povest Slovenska a vyniesol na svetlo sveta dlhodobú rétoriku a postoje politických a

náboženských predstaviteľov krajiny namierené proti LGBTI+ ľuďom, ako aj pomalý postup vlády v oblasti ich práv. Titulky v medzinárodnej tlači, ako sú uvedené nižšie, menia zahraničný dojem o krajine.

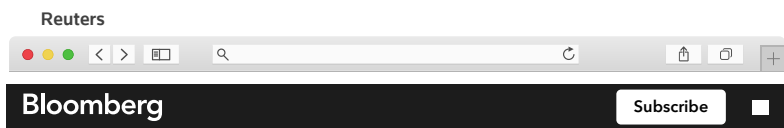
DW: Situácia v oblasti práv LGBTI+ ľudí doma ženie mladých Slovákov do zahraničia³⁰

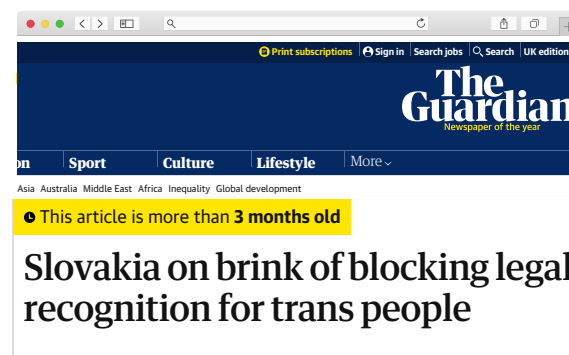
Reuters: „Zradikalizovaný tínedžer“ zabil dvoch ľudí pred slovenským gay barom - PM³¹

‘Radicalised teenager’ killed two outside Slovakia gay bar - PM

Bloomberg: Slovenskí zákonodarcovia vyčítajú Európe výzvu na zlepšenie práv LGBTI+ ³²

Slovak Lawmakers Rebuke Europe for Call to Improve LGBTQ Rights

The Guardian: Slovensko je na pokraji zablokovania právneho uznania transrodových osôb³⁵

Slovakia on brink of blocking legal recognition for trans people

Dobrá povest krajiny je kľúčovým faktorom pre cestovný ruch, priame zahraničné investície (pozri časť vyššie) a pre prilákanie vysokokvalifikovaných pracovníkov do krajiny (pozri časť odliv mozgov nižšie). Slovensko potrebuje, aby jeho nová vláda prehodnotila tieto názory a presadzovala politiky, ktoré sú otvorenejšie a inkluzívnejšie, v snahe začať zlepšovať svoju reputáciu v zahraničí.

Reputácia ovplyvňuje cestovný ruch na Slovensku

V roku 2019, pred vypuknutím pandémie, Slovensko zaznamenalo najvyššie príjmy z medzinárodného cestovného ruchu vo výške takmer 3 miliardy eur.³³ Prieskum Open For Business o cestovnom ruchu medzi LGBTI+ aj heterosexuálnymi respondentmi ukázal väčší záujem o návštevu destinácie až po tom, ako krajina prejaví podporu LGBTI+ ľuďom.³⁴ Keďže medzinárodný cestovný ruch sa po skončení pandémie začína oživovať, Slovensko by bez zavedenia inkluzívnejšej politiky mohlo na konkurenčnom trhu cestovného ruchu stratiť.

Bratislava je najnavštevovanejším mestom na Slovensku

Národná produktivita

Rozdiel v mzdách LGBTI+ zamestnanectva znižuje celkovú produktivitu

Prelomový výskum³⁶, ktorý uskutočnil Dr. Lee Badgett z Massachusettskej univerzity v Spojených štátoch spolu s ďalšími, ukázal, že spoločnosť má v súvislosti s diskrimináciou LGBTI+ ľudí finančné náklady, ktoré ovplyvňujú produktivitu krajiny. Open For Business využila tento výskum na preskúmanie nákladov v rôznych regiónoch.

Existuje čoraz viac dôkazov o rozdieloch v odmeňovaní LGBTI+ osôb. Podľa Badgetta „vylúčenie LGBT ľudí v oblasti zamestnania v dôsledku stigmy znamená nižšie mzdy,

obmedzený prístup k zamestnaniu, ktoré plne využíva existujúcu produktívnu kapacitu LGBT osôb, zvýšenú nezamestnanosť LGBT osôb a podmienky na pracoviskách, ktoré znižujú produktivitu LGBT osôb“.³⁷ Na základe štúdií zo Spojeného kráľovstva³⁸ a Nemecka³⁹ Open For Business odhaduje, že LGBTI+ ľudia zarábajú najmenej o 10 % menej ako ich heterosexuálni kolegovia a kolegyně.

Odliv mozgov

Odliv kvalifikovaných pracovníkov zo Slovenska sa začína už v mladom veku a preferované sú otvorenejšie spoločnosti

Slovensko už roky zaznamenáva úbytok pracovníkov do západoeurópskych a iných krajín a od roku 2004, keď sa stalo členom EÚ, sa tempo migrácie len zvýšilo. Nasledujúca analýza z údajov o migrácii za prácou, ktoré zozbierala Svetová banka a LinkedIn⁴⁰, ako aj z ukazovateľa Global Acceptance Index⁴¹, ktorý vypracoval Williamsov inštitút na Kalifornskej univerzite v Los Angeles, ukazuje, že Slovensko stráca svojich pracovníkov v prospech otvorenejších a tolerantnejších spoločností. Na porovnanie, skóre Global Acceptance Index Slovenska je výrazne nižšie a dosahuje hodnotu 4,8. Tento trend je pre firemných náborárov problémom a prispieva k zníženiu konkurencieschopnosti a inovácií v regióne.

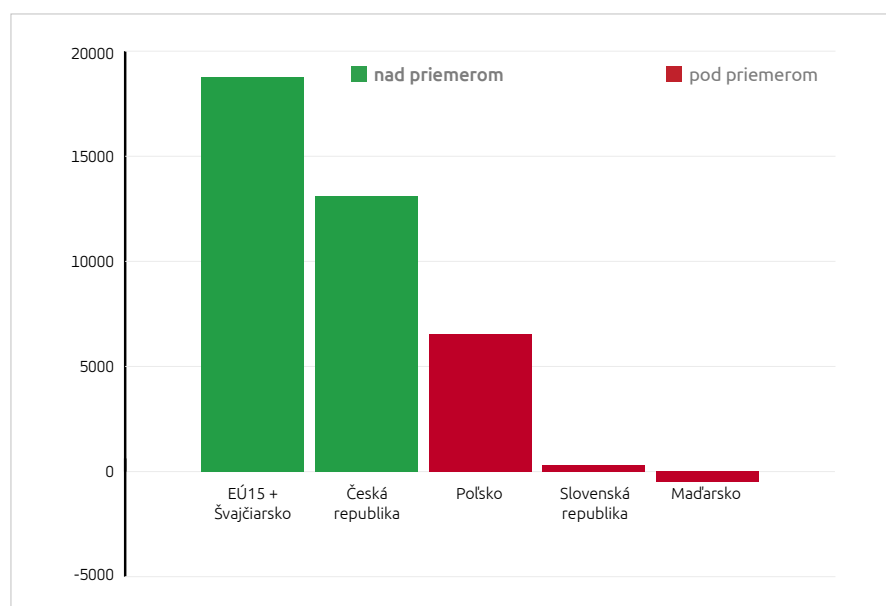
Odliv mozgov - Slovensko stráca v prospech týchto krajín	Global Acceptance Index skóre	Čistá strata pre túto krajinu
Česká republika	5.9	-10.09
Rakúsko	7.2	-2.18
Švajčiarsko	8.0	-1.00
Holandsko	9.5	-0.90
Nemecko	7.8	-0.83

Čistý úbytok členov z inej krajiny vydelený priemerným počtom členov LinkedIn v cieľovej krajine v danom období vynásobený 10 000.

Obrázok 7: Analýza údajov o slovenskej migrácii zo súboru údajov Svetovej banky a LinkedIn a Global Acceptance Index

Ďalšia analýza vysokokvalifikovaných pracovníkov na Slovensku zo súboru údajov Svetovej banky/LinkedIn ukazuje, že krajina sotva priťahuje tých, ktorí hľadajú „pracovné miesta budúcnosti“, definované ako pracovné miesta v oblasti informácií a komunikácie, odborných vedeckých a technických

činností a finančných a poisťovacích aktivít. Ako ukazuje graf, Slovensko sa nachádza hlboko pod priemerom EÚ-15. V skutočnosti, s výnimkou Maďarska, ktorého vláda už roky vedie veľmi verejnú a nepretržitú kampaň proti LGBTI+ ľuďom, je Slovensko spomedzi krajín Vyšehradskej skupiny na najnižšom mieste.

Obrázok 8: Čistý prírastok/úbytok pracovných miest budúcnosti v krajinách Vyšehradskej skupiny v porovnaní s priemerom EÚ-15+Švajčiarsko

krajina sotva priťahuje tých, ktorí hľadajú „pracovné miesta budúcnosti“

Údaje naznačujú, že migračné plány sa začínajú skoro. Vládna štúdia „Správa o produktivite a konkurencieschopnosti Slovenskej republiky 2020“ konštatuje, že Slovensko robí len veľmi málo pre to, aby v krajine udržalo absolventov, ktorí by sa venovali kariére v oblasti inovácií alebo vo verejných inštitúciách.⁴² Z údajov prieskumu Inštitútu pre verejné otázky z roku 2021 vyplynulo, že spomedzi vysokoškolákov 62 %

priznalo úmysel opustiť Slovensko, pričom takmer každý piaty študent chce odísť natrvalo.⁴³ Podobne prieskum poprednej slovenskej banky Slovenská sporiteľňa ukázal, že viac ako 60 % mladých ľudí vo veku 18 - 25 rokov žijúcich v zahraničí odrádza od návratu na Slovensko „uzavretosť Slovákov, neakceptovanie iných názorov a cudzincov.“⁴⁴

62%

študentov/študentiek vysokých škôl má v úmysle opustiť Slovensko

60%

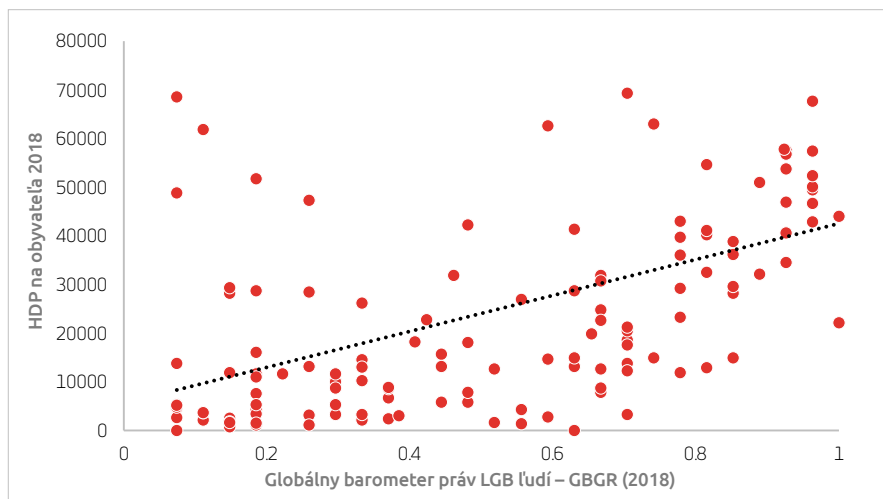
mladých ľudí vo veku 18-25 rokov žijúcich v zahraničí odrádza od návratu na Slovensko „uzavretosť Slovákov, neakceptovanie iných názorov a cudzincov“.

Hospodársky rozvoj štátu

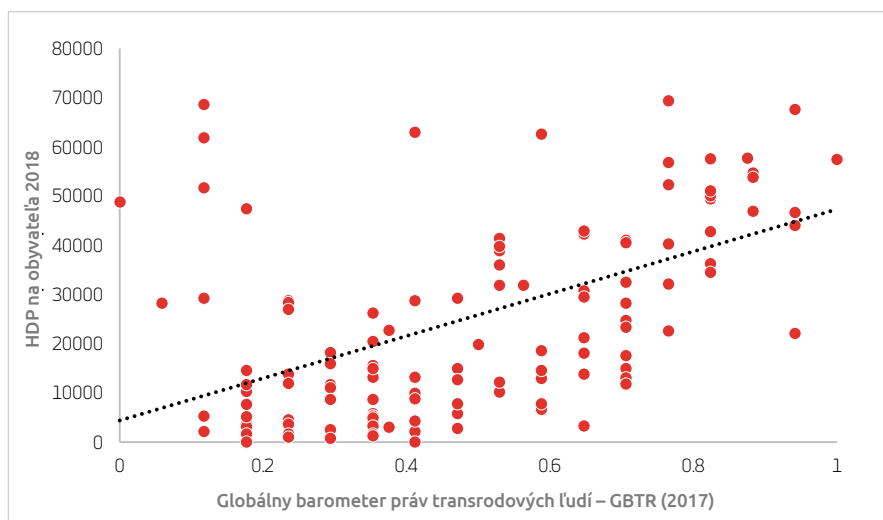
Krajiny s inklúziou politikou smerom k LGBTI+ ľuďom poskytujú občanom pohodlnú životnú úroveň.

Hrubý domáci produkt na obyvateľa, ktorý je ukazovateľom ekonomickej úspešnosti krajiny a bohatstva jej obyvateľov, na Slovensku pomaly rastie, ale zaostáva

za Českou republikou, ako aj za menšími krajinami EÚ, ako sú Estónsko a Slovinsko, ktoré v posledných rokoch legalizovali manželstvá osôb rovnakého pohlavia. Analýza údajov HDP na obyvateľa, ktorú uskutočnila Open For Business⁴⁵, ukazuje silnú koreláciu s právami LGBTI+ osôb v GBGR (48 %) a v GBTR (46 %).

Obrázok 9 – Ochrana ľudských práv gejov, lesbiab a bisexuálnych ľudí (os x) v porovnaní s HDP na obyvateľa

Obrázok 10 - Ochrana ľudských práv transrodových ľudí (os x) v porovnaní s HDP na obyvateľa

To dokazuje, že ľudia žijúci v krajinách, ktoré podporujú LGBTI+ inklúziu, majú vo všeobecnosti vyššiu životnú úroveň. **Regresná analýza údajov v skutočnosti ukazuje, že 10%-ný nárast skóre GBGR by na Slovensku (alebo v ktorejkoľvek inej krajine) viedol k nárastu HDP na obyvateľa o približne 3 000 eur.** Podporné politiky v oblasti ľudských práv, ako napríklad možnosť uzatvárania partnerstiev pre osoby rovnakého pohlavia, môžu pomôcť slovenskej ekonomike a jej občanom a občaniam prosperovať.

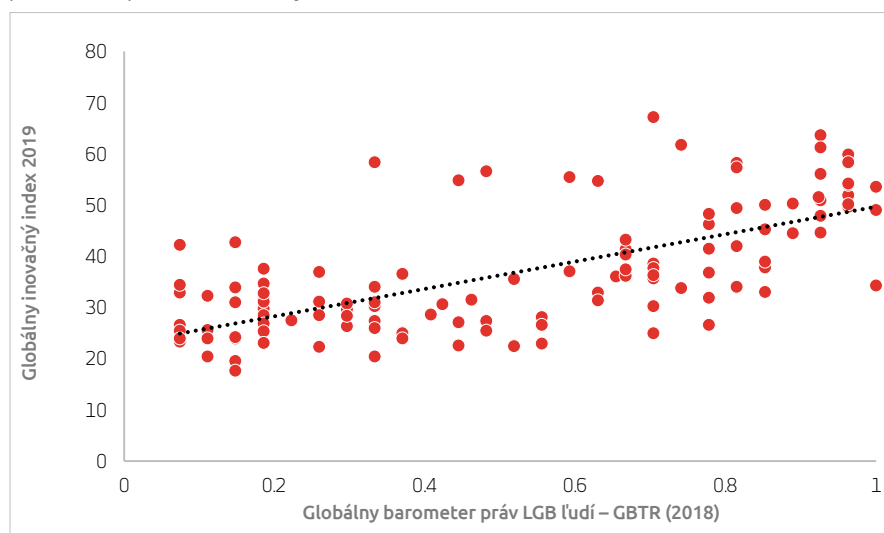
Inovácie

Ekonomiky, ktoré prijímajú rozmanitosť LGBTI+ ľudí, vedú oproti svojim konkurentom v inováciách

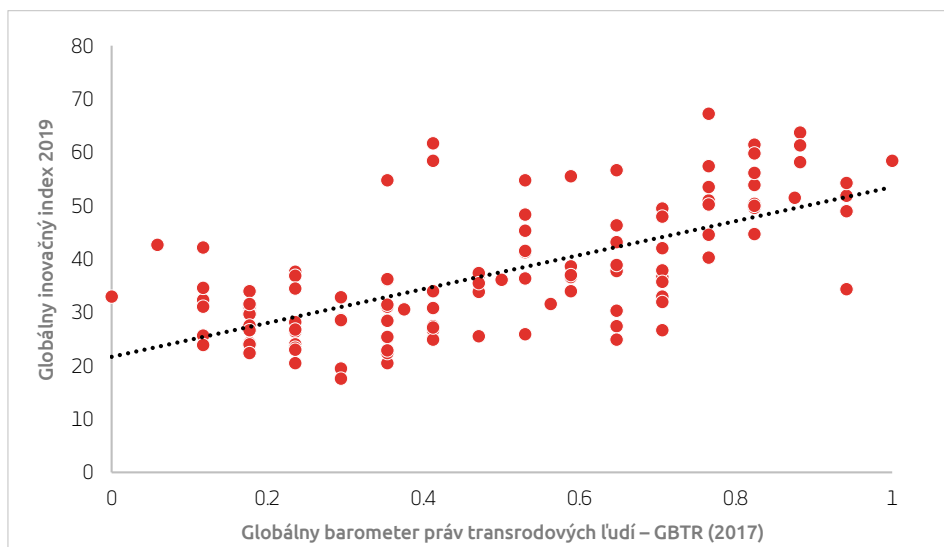
Inovácie sú nevyhnutné pre hospodársky rast a zlepšujú výkonnosť firemného sektora. Napriek úsiliu skupín, ako je Slovenská aliancia pre inovačnú ekonomiku (SAPIE), o budovanie viac inovačnej ekonomiky na Slovensku, krajina zaostáva za svojimi susedmi z Vyšehradskej skupiny v kľúčových inovačných ukazovateľoch, ako je počet žiadostí o zaregistrovanie patentu⁴⁶, percento HDP vynaložené

na výskum a vývoj⁴⁷ a v rebríčku Globálneho inovačného indexu⁴⁸, ktorý v posledných rokoch klesol.

Analýza Open For Business⁴⁹ ukazuje silné prepojenie medzi výškou úrovne ekonomiky v Globálnom inovačnom indexe a jej skóre v GBGR (67 %) a GBTR (64 %). To naznačuje, že LGBTI+ inklúzia je kľúčovým faktorom podporujúcim inovácie. Vysiela signál, že krajina a spoločnosť je ústretová, inkluzívna a otvorená pritiahnúť nové myšlienky a názory.

Obrázok 11 – Ochrana ľudských práv gejev, lesbiab a bisexuálnych ľudí (os x) v porovnaní s hodnotením inovácií (os y)

Obrázok 12 - Ochrana ľudských práv transrodových ľudí (os x) v porovnaní s hodnotením inovácií (os y)

Toto zistenie potvrdzuje aj nedávna akademická práca, v ktorej sa uvádza, že vylúčenie LGBTI+ ľudí „bráni inováciám, a tým brzdí hospodársky rozvoj“.⁵⁰ Výskumníci to potvrdzujú, pretože inklúzia LGBTI+ ľudí pomáha podporovať rozvoj ľudského kapitálu a súvisí s úrovňou ekonomickej komplexnosti krajiny.

Výkonnosť firemného sektora

Výdavky LGBTI+ ľudí

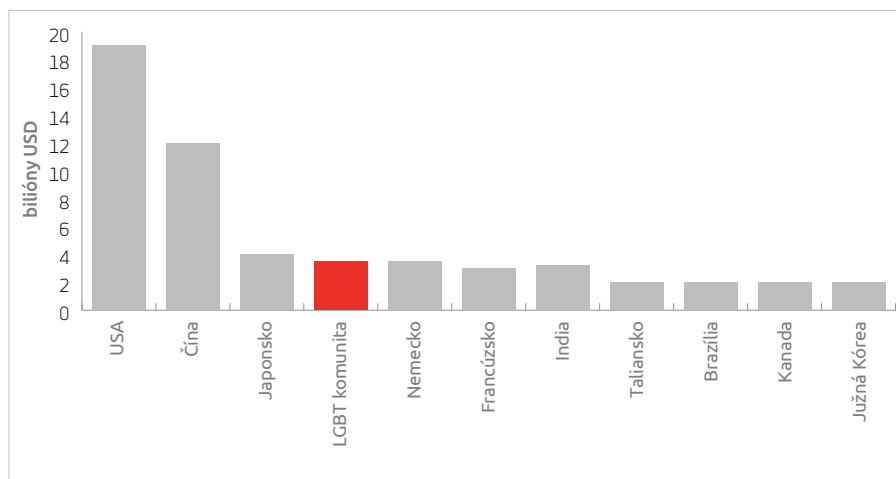
Medzinárodnou a domácou kúpnu silou LGBTI+ osôb možno zvýšiť hospodársky rast

Krajiny, ktoré sú LGBTI+ inkluzívne, môžu lepšie ťažiť z veľkej, rastúcej, globálnej kúpnej sily LGBTI+ spotrebiteľov.

Správa Open For Business z roku 2018

Strengthening the Economic Case⁵¹

uvádza množstvo štúdií o tejto ich kúpnej sile. V skutočnosti, ako jasne ukazuje nasledujúci graf, globálna LGBTI+ komunita predstavuje ekonomiku v hodnote 3,6 bilióna eur, väčšiu než je ekonomika Nemecka.

Obrázok 13 Kúpna sila LGBTI+ ľudí v porovnaní s HDP vo vybraných krajinách

Schopnosť Slovenska prilákať LGBTI+ cestujúcich po pandémie a po teroristickom útoku v roku 2022 bude závisieť od otvorenosti a politik, ktoré slovenská vláda v budúcnosti predloží. A ako ukázal náš výskum cestovného ruchu, tieto politiky sú pre LGBTI+ cestujúcich dôležité.

Na základe údajov z LGBT Capital,⁵² bola v roku 2021 domáca kúpna sila LGBTI+ osôb na Slovensku približne 4,2 miliardy eur, čo je približne 5 % HDP krajiny, ktoré v danom roku predstavovalo 98,5 miliardy eur. Radšej ako riskovať odliv takýchto spotrebiteľov z dôvodu diskriminácie, mala by sa slovenská vláda a firmy snažiť o väčšiu diverzitu a inklúziu.

Finančná výkonnosť

Spoločnosti, ktoré sú priateľské k LGBTI+ ľuďom, dosahujú lepšie výsledky ako ich konkurenti, a to na celosvetovej aj regionálnej úrovni

Na globálnej úrovni dosahujú spoločnosti, ktoré sú priateľské k LGBTI+ ľuďom, lepšie výsledky než spoločnosti, ktoré také nie sú. Z analýzy indexu LGBT-350 spoločnosti Credit Suisse vyplýva, že spoločnosti, ktoré majú buď otvorene lesbické, homosexuálne, bisexuálne alebo transsexuálne vyššie manažérske pozície a/alebo spoločnosti, ktoré sú v popredných prieskumoch nominované

ako LGBTI+ inkluzívni zamestnávateľia, v porovnaní s tými, ktoré tieto kvalifikácie z indexu MSCI All Country World nemajú, zaznamenali od roku 2010 9,1-percentnú mieru návratnosti. To predstavuje ročný nárast výkonnosti o 378 základných bodov v porovnaní s podobnými spoločnosťami, ktoré nemajú zavedené iniciatívy priateľské k LGBTI+.⁵³

Najnovšia analýza údajov od spoločnosti Bloomberg⁵⁴ to znázorňuje v nasledujúcom grafe. Jednoduché posolstvo: byť inkluzívny sa doslova oplatí.

Obrázok 14 Inkluzívne firmy dosahujú lepšie výsledky než ostatné spoločnosti

Novší akademický výskum tiež naznačuje, že existuje pozitívny vzťah medzi firemným uplatňovaním politik priateľských k LGBTI+ ľuďom a výkonnosťou samotnej firmy.⁵⁵ Keď si firmy kladú za úlohu dodržiavať vyššie sociálne štandardy, automaticky vytvárajú pre LGBTI+ zamestnancov a zamestnankyne prívetivejšie a inkluzívnejšie prostredie, ktoré môžu napodobniť všetky firmy.

Na regionálnej úrovni sme v našej Open for Business správe z roku 2021 s názvom The Economic Case for LGBTI+ Inclusion in Central & Eastern Europe (Ekonomické výhody inklúzie LGBTI+ ľudí v strednej a východnej Európe) uskutočnili predbežný prieskum existujúcich indexov spoločností kótovaných na Varšavskej burze cenných papierov. Väčšina z nich nie sú nadnárodné spoločnosti so silnou históriou angažovanosti v oblasti LGBTI+ inklúzie.

Analýza porovnávala externú propagáciu inkluzívnych politik voči LGBTI+ ľuďom v 10 najlepších spoločnostiach indexu WIG-ESG, 60 najväčších a najlikvidnejších cenných papierov obchodovaných na burze, ktorým sa pridružuje skóre ESG na základe poznatkov amsterdamskej analytickej spoločnosti Sustainalytics, s politikami 10 najlepších spoločností všeobecného indexu WIG-20, ktorý nie je hodnotený podľa žiadnych sociálnych ukazovateľov.

Nie je prekvapujúce, že spoločnosti zaradené do indexu WIG-ESG mali oveľa ústretovejší postoj k LGBTI+ pracovníkom ako spoločnosti zaradené do indexu WIG-20. Tie z indexu WIG-20 boli celkovo menej ústretové voči LGBTI+ zamestnanectvu, aspoň na základe ich verejne dostupných vyhlásení.

Novší akademický výskum tiež naznačuje, že existuje pozitívny vzťah medzi firemným uplatňovaním politik priateľských k LGBTI+ ľuďom a výkonnosťou samotnej firmy“

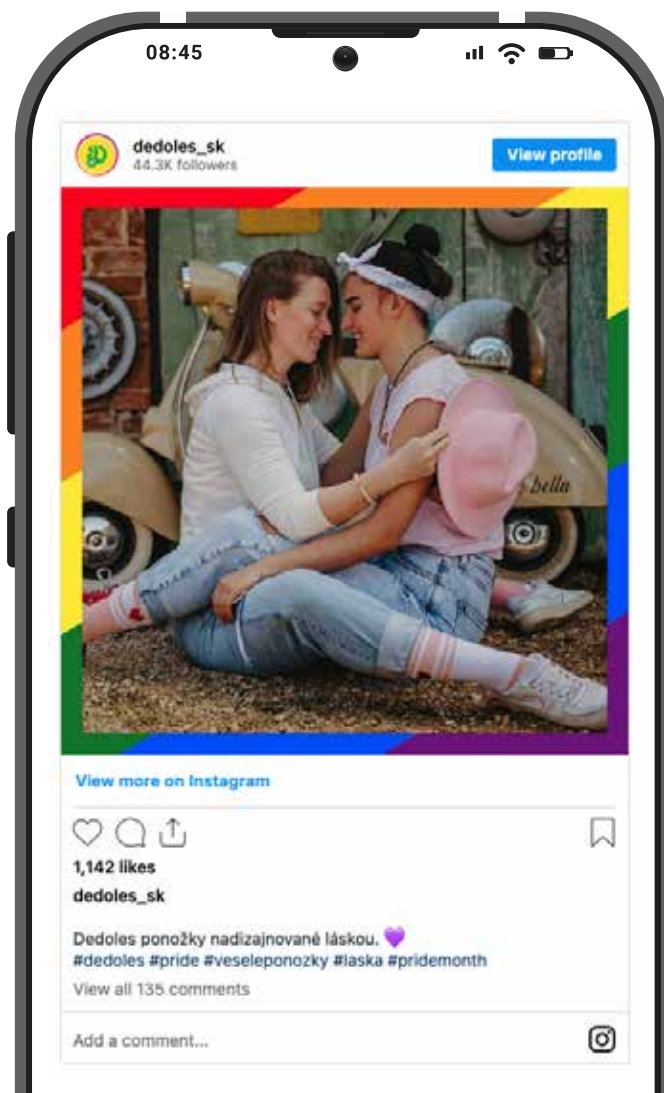
Slovenské spoločnosti sa zasadujú za inklúziu LGBTI+ ľudí

Firmy vyplňajú medzeru v podpore LGBTI+ komunity, ktorú slovenská vláda nechala prázdnu

Ešte pred teroristickým útokom na jeseň 2022 slovenské spoločnosti verejne zaujímali postoj k LGBTI+ inklúzii, a to aj napriek výzvam, ktorým môžu čeliť. Podľa Mateja Ftáčnika, podnikateľa, spoluzakladateľa a člena predstavenstva slovenskej technologickej spoločnosti VacuumLabs, ktorý sa otvorene hlási k homosexuálnej orientácii: „Firmy, ktoré vyhlasujú, že podporujú LGBTI+ menšinu, sú naozaj tie, ktoré idú

do boja a vedia, že ich to môže stať priazeň zákazníkov alebo nevôľu v spoločnosti.“⁵⁶

Poznajúc túto výzvu, v roku 2019 VaccumLabs a Slovenská sporiteľňa, najväčšia národná banka, pomohli spolu s Iniciatívou Inakosť rozbehnúť iniciatívu Za farebnú kultúru, ktorá sa neskôr transformovala na Fond pre podporu LGBT+ komunity v Nadácii Pontis⁵⁷. Toto partnerstvo sa stalo hlavnou platformou, kde slovenské firmy priamo financujú programy na podporu LGBTI+ komunity.

Slovenský predajca módy Dedoles využil nenávistnú kampaň na sociálnych sieťach zameranú proti LGBTI+ ľuďom na získanie finančných prostriedkov pre LGBTI+ komunitu

Spoločnosti tiež podporujú LGBTI+ zamestnanectvo v súvislosti s právami, ktoré im štát upiera. Mnohé spoločnosti, najmä väčšie medzinárodné firmy, majú programy na poskytovanie rovnakých benefitov ľuďom v LGBTI+ vzťahoch, ktoré v súčasnosti slovenská vláda neuznáva.

V roku 2021 pri príležitosti Pride mesiaca uviedol slovenský online predajca módy Dedoles na trh kolekciu dúhových ponožiek a spodnej bielizne a na sociálnych sieťach sa rýchlo rozpútala nenávistná kampaň proti LGBTI+ ľuďom. Spoločnosť sa rozhodla zverejniť túto aktivitu a premeniť nenávisť na kampaň dobrej vôle pre LGBTI+ komunitu tým, že za každý prijatý komentár, či už negatívny alebo pozitívny, prispeje sumou 1 euro do Fondu LGBTI+ v Nadácii Pontis. Spoločnosť Dedoles vďaka tejto kampani získala pre slovenskú LGBTI+ komunitu viac ako 5 000 eur. Podobne aj globálna značka Absolut vo svojej nedávnej slovenskej reklamnej kampani využila netradičné rodiny a členov LGBTI+ komunity, čím venovala pozornosť veľmi významnej otázke viditeľnosti LGBTI+ ľudí v krajine, ktorá má jednu z najnižších mier poznania LGBTI+ osôb v EU.⁵⁸

V slovenskej kampani Absolut Každá láska je láska sa objavujú páry rovnakého pohlavia, ako aj heterosexuálne páry.

Od teroristického útoku sa slovenská podnikateľská komunita ujala vedúcej úlohy vo výzve na konanie zo strany vlády. Na Medzinárodný deň boja proti homofóbie, bifóbie a transfóbie (IDAHOBIT) zorganizovalo viac ako 30 veľkých aj malých firiem, so slovenským aj zahraničným vlastníctvom, tlačovú konferenciu, na ktorej zverejnili výzvu adresovanú slovenskej vláde, v ktorej požadujú zlepšenie zákonných práv LGBTI+ ľudí žijúcich na Slovensku.⁵⁹ Vo výzve sú uvedené aktivity, ktoré mnohé z týchto spoločností, ako aj viac ako 140 firiem a organizácií, ktoré podpísali Chartu diversity Slovensko⁶⁰, vykonávajú na podporu inklúzie LGBTI+ ľudí. Uvedomujúc si, že spoločnosti majú len obmedzenú moc uskutočniť zmeny na podporu rovnakých práv pre všetkých LGBTI+ ľudí na Slovensku, toto vyhlásenie je výzvou k činnosti pre slovenských tvorcov politik.

Príloha

Metodológia

F&M Globálne barometre predstavujú barometre ľudských práv, ktoré merajú rozsah ochrany alebo perzekúcie menších s inou sexuálnou orientáciou alebo rodovou identitou v rôznych krajinách. Globálny barometer práv LGB ľudí (GBGR, z ang. **Global Barometer of Gay Rights**) sa skladá z 27 častí, vybraných na základe medzinárodných ľudských práv a sústreďuje sa na práva sexuálnych menších (ref. 1). Globálny barometer práv transrodových ľudí (GBTR, z ang. **Global Barometer of Transgender Rights**) je sesterským barometrom GBGR, skladá sa z 15 častí a meria podmienky špecifické pre menšiny s inou rodovou identitou (ref. 2).

F&M Globálne barometre poskytujú rámec na objektívnu dokumentáciu a jednotné monitorovanie a analyzovanie globálneho vývoja ochrany ľudských práv LGBT osôb. Ide o prvé merania svojho druhu, ktoré

dovoľujú porovnávanie krajín na základe ich prístupu k ľudským právam LGBT ľudí na zjednotenej škále, v rámci rovnakých ľudskoprávných otázok a naprieč horizontom niekoľkých rokov.

Dáta posledných Globálnych barometrov vyhodnocujú výsledky 203 krajín. Merania sú postavené na miere ochrany menších s inou sexuálnou orientáciou alebo rodovou identitou a vyhodnotené na škále A – F:

Globálne barometre hodnotia krajiny na škále od 0 do 100 percent na základe ochrany alebo perzekúcie LGBT osôb. Na ohodnotenie údajov používa dve premenné, 0 alebo 1. Každý údaj Globálnych barometrov má rovnakú váhu. Krajina dostane jeden bod, ak pre ňu vyhlásenie v danej časti platí, a nula bodov, ak neplatí. Napr. pri vyhlásení „**Za inú sexuálnu orientáciu nehrozí trest smrti**“ by daná krajina dostala jeden bod v prípade, že nemá zavedený trest smrti pre inú sexuálnu orientáciu, v prípade, že má, získala by nula bodov.

GBGR/GBTR Kategória	GBGR/GBTR Hodnotenie	Zodpovedajúce hodnotenie na základe ochrany ľudských práv	Definícia hodnotenia
Ochrana	90–100%	A	Výborné
Tolerovanie	80–89%	B	Veľmi dobré
Vzdor	70–79%	C	Priemerné
Intolerancia	60–69%	D	Neuspokojivé
Perzekúcia	0–59%	F	Nedostatočné

Jednotlivé časti sú rozdelené do piatich dimenzií:

- Dimenzia I:** De jure ochrana
- Dimenzia II:** De facto ochrana
- Dimenzia III:** Obhajoba LGBT práv
- Dimenzia IV:** Sociálno-ekonomické práva
- Dimenzia V:** Spoločenská perzekúcia

Vyššie uvedené rozdelenie umožňuje širokú analýzu nielen právnej ochrany

LGBT menšiny, ale aj jej ochrany v praxi, stavu aktivizmu občianskej spoločnosti a miery spoločenskej ochrany (prípadne jej absencie) pred násilím miereným na LGBT osoby.

Charakteristickým znakom Barometrov je **trojité overovanie** dát. Proces trojitého overovania je rozsiahly a striktný, zahŕňa 50+ expertov z viac ako 40 krajín a zaručuje tak presnosť a celistvosť dát Globálnych barometrov.

Referencia 1: GBGR hodnotenie

číslo položky	Globálny barometer práv LGB ľudí (GBGR)
DE JURE OCHRANA SEXUÁLNYCH MENŠÍN	
1	Za inú sexuálnu orientáciu nehrozí trest smrti
2	Za inú sexuálnu orientáciu nehrozí doživotný trest
3	Za inú sexuálnu orientáciu nehrozí väzenie
4	Žiadna kriminalizácia inej sexuálnej orientácie
5	Legislatíva proti zločinom z nenávisťi zahŕňa sexuálnu orientáciu
6	Sexuálne menšiny nečelia obmedzeniam alebo zákazu slúžiť v armáde
7	Registrované partnerstvá pre sexuálne menšiny sú dovolené
8	Manželstvo medzi osobami rovnakého pohlavia je dovolené
DE FACTO OCHRANA SEXUÁLNYCH MENŠÍN	
9	Absencia vykonštruovaných zatknutí na základe sexuálnej orientácie
10	Hlava štátu podporuje legalizáciu homosexuality
11	Hlava štátu podporuje registrované partnerstvá/manželstvá osôb rovnakého pohlavia
12	Väčšina obyvateľov akceptuje homosexualitu
13	Legislatíva proti nenávisťným prejavom zahŕňa sexuálnu orientáciu
14	Sexuálne menšiny majú právo na súkromie
15	Sexuálna orientácia neovplyvňuje právo na spravodlivý súdny proces
OBHAJOBA LGBT PRÁV	
16	LGBT organizácie sa môžu legálne zaregistrovať
17	LGBT organizácie existujú
18	LGBT organizácie a ich členovia sa môžu pokojne a bezpečne zhromažďovať
19	Dúhové pochody sú v krajine dovolené
20	Bezpečnostné zložky zabezpečujú ochranu zúčastneným na dúhových pochodoch

SOCIÁLNO-EKONOMICKÉ PRÁVA	
21	Antidiskriminačná legislatíva súvisiaca s politikou bývania zahŕňa sexuálne menšiny
22	Antidiskriminačná legislatíva na pracovisku zahŕňa sexuálne menšiny
SPOLOČENSKÁ PERZEKÚCIA	
23	Žiaden známy prípad vraždy ľudí patriacich do sexuálnej menšiny
24	Žiaden známy prípad násilia na ľuďoch patriacich do sexuálnej menšiny
25	Trestné činy založené na sexuálnej orientácii sú nahlasované políciou
26	Páry rovnakého pohlavia majú umožnenú spoločnú adopciu
27	Osoby inej sexuálnej orientácie nie sú diskriminované v prístupe k zdravotnej starostlivosti

Referencia 2: Hodnotiaci tabuľka GBTR s dvoma ďalšími položkami, ktoré sa zavedú do súboru údajov za rok 2018

číslo položky	Globálny barometer práv transrodových ľudí (GBTR)
DE JURE OCHRANA MENŠÍN S INOU RODOVOU IDENTITOU	
1	Menšiny s inou rodovou identitou sú právne uznané
2	Menšiny s inou rodovou identitou nie sú kriminalizované
3	Menšiny s inou rodovou identitou môžu slúžiť v armáde
4	Pre uznanie rodovej identity nie je potrebný zásah do ľudského tela
5	Pre uznanie rodovej identity nie je potrebná psychiatrická diagnostika
DE FACTO (OBČIANSKA A POLITICKÁ) OCHRANA MENŠÍN S INOU RODOVOU IDENTITOU	
6	Absencia svojvoľného zatknutia na základe rodovej identity
OBHAJOBA LGBT PRÁV	
7	LGBT organizácie sa môžu legálne zaregistrovať
8	LGBT organizácie existujú
9	LGBT organizácie a ich členovia sa môžu pokojne a bezpečne zhromažďovať
10	Dúhové pochody sú v krajine dovolené
11	Bezpečnostné zložky zabezpečujú ochranu zúčastneným na dúhových pochodoch
SOCIÁLNO-EKONOMICKÉ PRÁVA	
12	Antidiskriminačná legislatíva súvisiaca s politikou bývania zahŕňa rodovú identitu
13	Antidiskriminačná legislatíva na pracovisku zahŕňa rodovú identitu
SPOLOČENSKÁ PERZEKÚCIA	
14	Žiaden známy prípad vraždy podnietenej rodovou identitou
15	Žiaden známy prípad násilia podnietený rodovou identitou
16	Zločiny podnietené rodovou identitou sú nahlasované políciou
17	Osoby inej rodovej identity nie sú diskriminované v prístupe k zdravotnej starostlivosti

Pre viac informácií, prosím, kontaktujte F&M Globálne barometre: Kontakt: Dr. Susan Dicklitch-Nelson, gbgr@fandm.edu.

Zdroje

1. ILGA-Europe, "Rainbow Europe 2023", dostupné na <https://www.rainbow-europe.org/#8659/0/0>
2. Európska komisia, špeciálny prieskum Eurobarometer 493 - "Diskriminácia v Európskej únii, máj 2019, k dispozícii na https://commission.europa.eu/system/files/2019-10/infograph-ics_2019_lgbti_final.pdf
3. Expats CZ, "Mladí Česi a Slováci majú rozdielne názory na práva LGBT, imigráciu a drogy", marec 2021, dostupné na <https://www.expats.cz/czech-news/article/young-czechs-and-slovaks-differ-over-lgbt-issues-immigration-and-drugs>
4. Inakost, "Celoslovenský LGBT Prieskum," 2017, dostupné na [https://inakost.sk/sprava-z-celoslovenskeho-lgbt-prieskumu-2017/#:~:text=Len%203%2C7%20%25%20\(38,stupeň%20akceptácie%20je%20len%20čiastočný.](https://inakost.sk/sprava-z-celoslovenskeho-lgbt-prieskumu-2017/#:~:text=Len%203%2C7%20%25%20(38,stupeň%20akceptácie%20je%20len%20čiastočný.)
5. DW, "Domáca situácia v oblasti LGBTI+ práv vyháňa mladých Slovákov do zahraničia", január 2023, dostupné na <https://www.dw.com/en/lgbtq-rights-situation-at-home-drives-young-slovaks-abroad/a-65451474>
7. ILGA-Europe, Rainbow Europe 2022, dostupné na <https://rainbow-europe.org/#8659/0/0>
6. F&M Global Barometers, 2020, k dispozícii na <https://www.fandmglobalbarometers.org/countries/slovakia/>
8. Agentúra Európskej únie pre základné práva, "Dlhá cesta k LGBTI+ rovnosti", 2020, dostupné na https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality-1_en.pdf
9. OECD, "Správa o vývoji ekonomiky - Slovensko", jún 2023, dostupné na <https://www.oecd.org/economy/slovak-republic-economic-snapshot/>
10. Ministerstvo financií SR, "Moderné a úspešné Slovensko", 2020, dostupné na <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/strategicke-materialy/ine-strategicke-materialy/>
11. OECD, "Správa o vývoji ekonomiky - Slovakia", jún 2023, dostupné na <https://www.oecd.org/economy/slovak-republic-economic-snapshot/>
12. Svetové ekonomické fórum, "Správa o globálnej konkurencieschopnosti: Ako sa krajinám darí na ceste k oživeniu ekonomiky," 2020, dostupné na https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2020.pdf
13. Štatistické úrady Českej republiky, Maďarska, Poľska a Slovenska, "Kľúčové ukazovatele krajín Vyšehradskej skupiny", dostupné na <https://stat.gov.pl/en/international-statistics/international-comparisons/international-publications/current-publications/main-indicators-of-the-visegrad-group-countries,2,1.html>
14. Balkan Insight, "Slovensko čelí výzvam, keďže mladí chcú odísť", november 2022, dostupné na <https://balkaninsight.com/2022/11/17/slovakia-faces-tough-choices-as-youth-continues-to-leave/>
15. Ministerstvo financií SR, "Stratégia hospodárskej politiky Slovenskej republiky do roku 2030", dostupné na <https://www.economy.gov.sk/uploads/files/wRKb2ncO.pdf>
16. Ministerstvo financií SR, "Moderné a úspešné Slovensko", 2020, dostupné na <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/strategicke-materialy/ine-strategicke-materialy/>
17. Ministerstvo financií SR, "Národný program reforiem Slovenskej republiky", 2023, dostupné na <https://www.mfsr.sk/sk/financie/institut-financnej-politiky/strategicke-materialy/narodny-program-reforiem/narodny-program-reforiem.html>
18. Ministerstvo hospodárstva SR, "Konceptia pre podporu startupov a rozvoj startupového ekosystému v Slovenskej republike", 2015, dostupné na <https://www.mhsr.sk/uploads/files/pTLqAqi.pdf>
19. World Economic Forum, "The Global Competitiveness Report," 2019, dostupné na https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf
20. Národná rada pre produktivitu SR, "Správa o produktivite a konkurencieschopnosti Slovenskej republiky za rok 2020", dostupné na <https://www.szk.sk/content/szk/sk/clanok/2020-07-14-c01/files/2020-07-14-sprava-o-produktivite-a-konkurencieschopnosti-slovenska-2019.pdf>
21. OECD, "Posilnenie prepojenia priamych zahraničných investícií a malých a stredných podnikov v Slovenskej republike", 2022, dostupné na <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/972046f5-en/index.html?itemId=/content/publication/972046f5-en>
22. EU Observer, "EU medicines agency reveals new home preferences," 2017, dostupné na <https://euobserver.com/regions/139272>
23. tamže
24. tamže
25. Tlačová správa Európskej komisie, "Európsky orgán práce začína svoju činnosť", 2019, dostupné na https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_6063
26. Open For Business, "Open For Business Cities Ratings 2022", 2022, dostupné na <https://open-for-business.org/city-ratings-2022>
27. Euractiv, "Primátori vyšehradských hlavných miest sa budú usilovať o priame financovanie z EÚ", január 2020, dostupné na <https://www.euractiv.com/section/politics/news/mayors-of-visegrad-free-capitals-to-look-for-direct-eu-funding/>
28. Partnerstvo pre zdravotnú politiku, "Depression scorecard: Slovensko," 2022, dostupné na <https://depressioncare.eu/src/files/SLOVAKIA.pdf>
29. Tlačová správa spoločnosti Deloitte, "Zlé duševné zdravie stojí britských zamestnávateľov až 56 miliárd libier ročne", apríl 2022, dostupné na <https://www2.deloitte.com/uk/en/pages/press-releases/articles/poor-mental-health-costs-uk-employers-up-to-pound-56-billion-a-year.html>
30. DW, "Situácia v oblasti práv LGBTI+ doma vyháňa mladých Slovákov do zahraničia", máj 2023, dostupné na <https://www.dw.com/en/lgbtq-rights-situation-at-home-drives-young-slovaks-abroad/a-65451474>
31. Reuters, "Zradikalizovaný tínedžer" zabil dvoch ľudí pred slovenským gay barom" október 2022, dostupné na <https://www.reuters.com/world/europe/slovak-pm-condemns-shooting-that-killed-two-outside-gay-bar-2022-10-13/>
32. Bloomberg, "Slovenskí zákonodarcovia vyčítajú Európe výzvu na zlepšenie práv LGBTQ," marec 2023, dostupné na <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-03-28/slovak-lawmakers-rebuke-europe-for-call-to-improve-lgbtq-rights#xj4y7vzkg>
33. OECD, "Trendy a politiky cestovného ruchu OECD 2022", 2022, dostupné na <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/dba2fbca-en/index.html?itemId=/content/component/dba2fbca-en>
34. Open For Business, "Ekonomická štúdia LGBTI+ inklúzie v Karibiku", 2021, dostupné na <https://static1.squarespace.com/static/5bba53a8ab1a62771504d1dd/t/60db84d5290fbc1c10a48d12/1624999133012/The+Economic+Case+for+LGBT%2B+Inclusion+in+the+Caribbean.pdf>
35. The Guardian, "Slovensko na pokraji zablokovania právneho uznania transrodových osôb", máj 2023, dostupné na <https://www.theguardian.com/world/2023/may/17/slovakia-block-legal-recognition-trans-people-lgbtq>
36. Vzťah medzi začlenením LGBT a hospodárskym rozvojom: et. al., 2019, dostupné na <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0305750X19300695>
37. Badgett MV, "Ekonomické náklady a vylúčenie LGBT ľudí: Prípadová štúdia Indie," 2014, dostupné na <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/21515>

- 38 MacDonald N, "The UK has an LGBTQ pay gap", 2019, dostupné na <https://www.linke-din.com/news/story/the-uk-has-an-lgbtq-pay-gap-4702500/>
- 39 Kroh M, Richter D, "Príjem, sociálne siete, životná spokojnosť: Lesby, geovia a bisexuáli v Nemecku," 2017, dostupné na https://www.diw.de/de/diw_01.c.563816.de/publikationen/wochenberichte/2017_35_3/einkommen_soziale_netzwerke_lebenszufriedenheit_lesben_schwule_und_bisexuelle_in_deutschland.html
- 40 Skupina Svetovej banky a LinkedIn, Databáza trendov pracovných miest a zručností v priemysle, 2019, dostupné na <https://linkedin-data.worldbank.org>
- 41 The Williams Institute, Global Acceptance Index, 2017-2020, dostupné na <https://williamsinstitute.law.ucla.edu/projects/gai/>
- 42 Národná rada pre produktivitu SR, "Správa o produktivite a konkurencieschopnosti Slovenskej republiky za rok 2020", dostupné na <https://www.szk.sk/content/szk/sk/clanok/2020-07-14-c01/files/2020-07-14-sprava-o-produktivite-a-konkurencieschopnosti-slovenska-2019.pdf>
- 43 Euractiv, "Polovica mladých vzdelaných Slovákov chce utiecť z krajiny", 2021, dostupné na https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/half-of-young-educated-slovaks-look-to-escape-country/
- 44 Slovenská sporiteľňa, štúdia Budúcnosť na Slovensku, 2022 dostupné na https://amcham.sk/media/a542/file/item/en/0000/connection2022_03_20.rWx4.pdf
- 45 Open For Business, "Ekonomické výhody inklúzie LGBTI+ ľudí v strednej a východnej Európe" 2021, dostupné na <https://static1.squarespace.com/static/5bba53a8ab1a62771504d1dd/t/60d1b199e098bd3ca30df42b/1624355229493/The+Economic+Case+for+LGBT%2B+Inclusion+in+CEE+EN+July+2021.pdf>
- 46 Svetová banka, Svetová organizácia duševného vlastníctva, 2020, dostupné na <https://data.worldbank.org/indicator/IP.PAT.RESD?locations=SK-PL-HU-RO>
- 47 Svetová banka, Štatistický inštitút UNESCO, 2020, dostupné na <https://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS?locations=SK-CZ-HU-PL>
- 48 Globálny inovačný index, 2022, k dispozícii na <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2022-report>
- 49 Open for Business, "Ekonomické výhody inklúzie LGBTI+ ľudí v Uzbekistane", 2021, dostupné na <https://static1.squarespace.com/static/5bba53a8ab1a62771504d1dd/t/61a5355c8494ce51e212482f/1638217054065/The+Economic+Case+for+LGBT%2B+Inclusion+in+Uzbekistan+November+2021+report.pdf>
- 50 Trung V. Vu, "Podporuje LGBT inklúzia národnú inovačnú kapacitu?" 2021, dostupné na https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3523553
- 51 Open For Business, "Posilnenie ekonomiky", 2018, dostupné na <https://drive.google.com/file/d/1g7Al1vaxXCZDL27M6TL03Q6L1i-W1A0ii/view>
- 52 LGBT Capital, "Odhadovaný majetok LGBTI+ ľudí, 2019, dostupné na [http://www.lgbt-capital.com/docs/Estimated_LGBT_Wealth_\(table\) - 2020.pdf](http://www.lgbt-capital.com/docs/Estimated_LGBT_Wealth_(table) - 2020.pdf)
- 53 MarketWatch, "Spoločnosti priateľské k LGBT dosahujú lepšie výsledky na akciovom trhu, hovorí Credit Suisse," 2020, dostupné na <https://www.marketwatch.com/story/lgbt-friendly-companies-outperform-in-the-stock-market-credit-suisse-says-11606822183>
- 54 Bloomberg, "Credit Suisse hovorí, že LGBTI+ inkluzívny akciový kôš prekonal očakávania", december 2020, dostupné na <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-12-01/credit-suisse-says-lgbtq-inclusive-stock-basket-has-outperformed?leadSource=verified%20wall#xj4y7vzkg>
- 55 Medzinárodná finančná analýza, "LGBTI+ ľudia financie", 2023, Sanjukta Brahma, Konstantinos Gavriilidis, Vasileios Kallinterakis, Thanos Verousis, Mengyu Zhang, dostupné na <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2023.102547>
- 56 SME Domov, "Ak by to nebolo úprimné, bola by to PR samovražda. Slovenské firmy sa už dúhy neboja," august 2021, dostupné na <https://domov.sme.sk/c/22718779/ak-by-to-nebolo-uprimne-bola-by-to-pr-samovrazda-slovenske-firmy-sa-uz-duhy-neboja.htm>
- 57 Culture Wars Paper No. 11, "Corporate, Sweet Corporate: LGBTIQ Activism, Businesses, and the Slovak Culture Wars", 2022, Veronika Valkovičová, dostupné na <https://www.illiberalism.org/corporate-sweet-corporate-lgbtqi-activism-businesses-and-the-slovak-culture-wars/>
- 58 SME Domov, "Ak by to nebolo úprimné, bola by to PR samovražda. Slovenské firmy sa už dúhy neboja," august 2021, dostupné na <https://domov.sme.sk/c/22718779/ak-by-to-nebolo-uprimne-bola-by-to-pr-samovrazda-slovenske-firmy-sa-uz-duhy-neboja.html>
- 59 Výzva firiem podnikajúcich na Slovensku, dostupná na <https://smartio.me/firemna-vyzva/>
- 60 Charta diverzity Slovensko, dostupná na <https://www.chartadiverzity.sk/>

